શુભ પરિણામ અનુસાર જોડાય છે તે "કર્મ" તરીકે જૈનદર્શનના
પરિભાષિક શબ્દમાં ઓળખાય છે. આ કર્મના આઠ પ્રકાર છે.
આ કર્મો આત્મા ઉપર શુભાશુભ અસર તેના અસ્તિત્વ પર્યંત
કર્યે જાય છે. અને નવા નવા કર્મ પરમાણુઓનો મેળાપ થવાથી
આત્મા અને કર્મની બંધપરંપરા વધતી ચાલે છે.

વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી જૈન દર્શનકારોએ આત્મા અને
કર્મનો સંબંધ સર્વથા જે સ્થિતિએ છુટે તે સ્થિતિને વાસ્તવિ
સુખની પ્રાપ્તિ તરીકે સંબોધી છે અને તેને પારિભાષિક શબ્દમ
"મુક્તિ" કહેવામાં આવે છે. આ મુક્તિની ઇચ્છાવાળા પ્રાણી
ઓને તેના બીજરૂપ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ આવશ્યક છે. બીજ વગર
જેમ ફળ નીપજાવી શકાતું નથી તેમ "સમ્યક્ત્વ" વગર મુક્તિ
મળી શકતી નથી.

કર્મનો જે અનાદિ સંબંધ આત્માની સાથે પરંપરાગત વર્તે
છે, તેમાં મોહનિય કર્મ દરેક કાળે અગ્રસ્થાન લે છે. આ મોહનિય
કર્મની અઠાવીશ પ્રકૃતિઓ છે. તેમાંથી સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય.
ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થવાથી અનુક્રમે તજ્જન્ય નામવાળાં "સમ્ય.
ક્ત્વ" આત્મા પ્રાપ્ત કરે છે. આ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા પ્રસંગે
આત્મવીર્ય ઉલ્લસાયમાન થાય છે, જેને જુદા જુદા પ્રકારની અવ.
સ્થામાં "કરણ" ના ઉપનામથી સંબોધવામાં આવેલ છે. સમ્યક્
ત્વની પ્રાપ્તિ પછી વધારેમાં વધારે મુક્તિ મેળવવાને માટે આત્માને
અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત જેટલો કાળ બાકી રહે છે.

સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થયા પછી
આત્મા ચોકસ પ્રકારની શ્રદ્ધા ધારણ કરે છે અને તેની મિથ્યા
દૂર થાય છે. દેવ ગુરૂ અને ધર્મની વિશુદ્ધતાંનો વિવેક

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अनुक्रमणिका.

अग्रबोल.

ખાસ કરીને આ જમાનો ઘણો કરતાં બુદ્ધિવિકાસને વધારે સ્થાન આપે છે, તેનું કારણ પાશ્ચાત્ય અને પૌર્વાત્યના ભિન્ન-ભિન્ન પ્રકૃતિવાળા વાતાવરણનું સંઘટ્ટન છે. એ ઘર્ષણપણામાં જન્મ પામતાં પ્રાણીઓ દરેક વસ્તુસ્થિતિમાં બુદ્ધિની મર્યાદા તપાસે છે. એક તરફથી જ્યારે પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિએ બુદ્ધિવાદનીજ જે અનુભવમાં ઉતરે તે માનવાની પ્રેરણા કરી છે ત્યારે બીજી તરફ ઘણી શ્રદ્ધા-વાસ્તવિક શ્રદ્ધાનાં મૂળતત્ત્વો વિનાશ પામતાં આસ્થાં જાય છે, એટલે કે બુદ્ધિવિકાસ ઘણે દરજ્જે તર્કજાળમાં, શુષ્ક રાગોમાં અને વિતંડાવાદમાં અંતર્ગત થઈ ગયેલો છે.

શ્રદ્ધાના મૂળતત્ત્વોની આ રીતે હાનિ થવાથી તેમજ અંધ-શ્રદ્ધાનું પ્રમાણ પણ બુદ્ધિના અભાવે વિસ્તરેલું હોવાથી જન-સમાજને આવી પરિસ્થિતિમાં "સમ્યક્ત્વ"-વાસ્તવિક આત્મકલ્યાણ દુર્લભ હોય તે આશ્ચર્યજનક નથી.

પ્રાણી માત્ર સુખને પ્રચ્છે છે, એ નિર્વિવાદ છે. પરંતુ અના મિથ્યાત્વના પ્રાણીઓમાં વીંટાએલી હોવાથી જુદી જુદી પ્રવૃ ઓને સુખ તરીકે કલ્પી તે મેળવવાના પ્રયાસમાં સતત પરિ કરે છે, તેમનો આ પરિશ્રમ નિષ્ફળ જાય છે. કેમકે વસ્તુતઃ શું છે? એ સત્ય જ્ઞાનનો તેમને અભાવ હોવાથી શાસ્ત્રકારે ર્ણિત કરેલા લક્ષ્યબિંદુને તે પહોંચી શકતો નથી.

સૃષ્ટિમાં સર્વ પદાર્થોના સ્વરૂપ બે પદાર્થો છે. જીવ અજીવ. કાર્મણ વર્ગણાના જે પરમાણુઓ જીવ સાથે તેના

શુભ પરિણામ અનુસાર જોડાય છે તે "કર્મ
પરિભાષિક શબ્દમાં ઓળખાય છે. આ કર્મો
આ કર્મો આત્મા ઉપર શુભાશુભ અસર તેન
કર્યે જાય છે. અને નવા નવા કર્મ પરમાણુઓ
આત્મા અને કર્મની બંધપરંપરા વધતી ચાલે

વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી જૈન દર્શનકા
કર્મનો સંબંધ સર્વથા જે સ્થિતિએ છૂટે તે
સુખની પ્રાપ્તિ તરીકે સંબોધી છે અને તેને
"મુક્તિ" કહેવામાં આવે છે. આ મુક્તિની
ઓને તેના બીજરૂપ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ આવશ
જેમ ફળ નીપજાવી શકાતું નથી તેમ "સમ્યક્
મળી શકતી નથી.

કર્મનો જે અનાદિ સંબંધ આત્માની સાથે
છે, તેમાં મોહનિય કર્મ દરેક કાળે અગ્રસ્થાન લે
કર્મની અઠાવીશ પ્રકૃતિઓ છે. તેમાંથી સાત પ્ર
ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થવાથી અનુક્રમે તજ્જન્ય
ક્ત્વ" આત્મા પ્રાપ્ત કરે છે. આ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ
આત્મવીર્ય ઉલ્લસાયમાન થાય છે, જેને જુદા જુદ
સ્થામાં "કરણ" ના ઉપનામથી સંબોધવામાં આ
ત્વની પ્રાપ્તિ પછી વધારેમાં વધારે મુક્તિ મેળવવા
અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત જેટલો કાળ બાકી રહે છે

સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશ
આત્મા ચોક્સ પ્રકારની શ્રદ્ધા ધારણ કરે છે અને
દૂર થાય છે. દેવ ગુરૂ અને ધર્મની વિશ

કરી તેની નિર્દોષતા તેના હૃદયમાં નિર્ણીત કરી લે છે. આ વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે, અને આત્મા અને પૌદ્ગલિક પરિસ્થિતિઓને સ્વરૂપ રૂપે પ્રતીતિ કરે છે તે નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ કહેવાય છે.

આ સમ્યક્ત્વ એ ચતુર્થ ગુણસ્થાનક સુધી આત્માને ઉત્ક્રાંત કરે છે અને બહિરાત્મપણાનો ભાવ તજાવી અંતરાત્મપણું પ્રાપ્ત કરાવે છે.

પ્રસ્તુત લઘુ પણ જીવનનું સર્વસ્વ પ્રકટ કરનાર પુસ્તકમાં "સમ્યક્ત્વ" નું શુદ્ધ સ્વરૂપ શાસ્ત્રાનુસાર દર્શાવવામાં આવેલું છે. સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ માટેના ઉપાયો અને તે પ્રાપ્ત કર્યા પછી તેનું રક્ષણ કેવી રીતે થઇ શકે વિગેરે અનેક પ્રકારે ભેદ ઉપભેદોથી દર્શાવવામાં આવેલું છે. સમ્યક્ત્વના પણ એક બે ત્રણથી માંડીને દશ સુધીના જુદા જુદા પ્રકારોનું તથા તેના સડસઠ ભેદોનું સ્વરૂપ વિગેરે ઘણી સરળ રીતે દર્શાવેલું છે.

આત્મિક અને પૌદ્ગલિક સુખને ભિન્ન ભિન્ન દર્શાવનારો જે શ્રી સમ્યક્ત્વગુણ તેની મૂળોત્પત્તિ અને સ્વરૂપ તથા ભેદો બતાવનાર સમ્યક્ત્વપચીશી યાને (સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપસ્તવ બાલાવબોધ) જે કે શ્રી પ્રકરણ રત્નાકર નામના ગ્રંથના બીજા ભાગમાં છપાયેલ છે. તેમાંથી તેનું અવતરણ કરી ભાષામાં સુધારો કરી આ ગ્રંથ છપાવીને પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે. સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ સમજવાના જિજ્ઞાસુઓને અને તે ગ્રહણ કરવાના ઉત્સુકોને માટે આ ગ્રંથ ખરેખર સુસાધ્ય અને આદરણીય છે.

મૂળ ગ્રંથકારે, માગધી ૨૫ ગાથામાં આ ગ્રંથ રચેલો છે. તેના કર્તાએ પોતાનું નામ આપ્યું નથી. પરંતુ તેઓ ધુરંધર પૂર્વાચાર્ય હશે એમ જણાય છે. બાળાવબોધકારે પ્રશસ્તિ લખી છે પરંતુ તેમાં પોતાનું નામ જ્ઞાનસાગરવાચકના શિષ્ય એટલું જ

॥ श्री पार्श्वजिनाय नमः ॥

अथ

॥ श्री सम्यक्त्व स्वरूपस्तव बाळावबोध सहित प्रारंभः ॥

प्रथम अर्थकर्त्तानुं मंगलाचरण.

श्रीमद्वीरजिनं नत्वा, गुरुश्रीज्ञानसागरं ॥
श्रीसम्यक्त्वस्तवस्यार्थो, लिखामि लोकभाषया ॥१॥
गुरुपदेशतः सम्यग्, किंचित् शास्त्रानुसारतः ॥
वृद्धपरंपरा ज्ञात्वा, क्रियते बोधिसंग्रहः॥२॥

અર્થ:— શ્રીમહાવીરપરમાત્માને નમસ્કાર કરીને તથા
ાનદ્દષ્ટિના દાતા પરમોપકારી શ્રીગુરૂના ચરણારવિંદને નમસ્કાર
કરીને પૌદ્ગલિક સુખ તથા આત્મિક સુખનો એક અવંધ્ય હેતુ
એટલે પૌદ્ગલિક સુખ તથા આત્મિક સુખને ભિન્ન ભિન્ન દર્શાવના
રો એહવો શ્રીસમ્યક્ત્વ ગુણ, તેની મૂળોત્પત્તિ સપ્રભેદ કહેનાર
સમ્યક્ત્વ પચવીશી નામે પ્રકરણ, તેનો અર્થ શ્રીગુરૂ ઉપદેશ
થકી તથા કાંઇક શાસ્ત્રાનુસારથકી તથા કાંઇક વૃદ્ધપરંપરાથ
એટલે બહુશ્રુતોની વાતો સાંભળીને મારી બુદ્ધિને અનુસ
કિંચિતમાત્ર સંક્ષેપથકી લોકભાષામાં વાર્તિકરૂપે કહું છું.

નીજે. जं सम्मंति पासहा तं मोणंति पासहा जं मोणंति • ઇત્યાદિ આગમને વિષે કહ્યું છે. એ રીતે સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ કરવારૂપ પ્રયોજનને અર્થે એ પ્રકરણ કરે છે. એ ગ્રંથ કરવાનું પ્રયોજન કહ્યું ॥ ૧ ॥ ઇતિ પ્રથમગાથાર્થઃ ॥

હવે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિની અગાઉ જેવી જીવની અવસ્થા હોય તે પ્રતિપાદક ગર્ભિત બીજી ગાથાએ સ્તુતિ કરે છે.

ताणि अणाइ अणंते, चउगइ संसारघोरकांतारे ॥
मोहाइकम्मगुरुठिइ, विवागवसओ भमइ जीवो ॥२॥

અર્થઃ—હે સ્વામિ ! આ સંસારિયા સંસારી જીવ, તે જેની આદિ પણ ન પામિયે અને અંત પણ ન પામીએ તેને અનાદિ અનંત કહિયે, એટલે જેની આદિ અંત નથી એવો ચતુર્ગતિ ભ્રમણરૂપ સંસાર તેહિજ જાણિયે એક ઘોર કાંતાર એટલે ભયાનક અટવી, તેહને વિષે મોહાદિ કર્મ ગુરુઠિઇ કે૦ મોહનીયાદિક આઠ કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિના વિવાગવસઓ કે૦ વિપાક વેદવાના પરવશપણાથકી ભમઇ જીવો કે૦ એ જીવ ભ્રમણ કરે છે. સર્વ જીવોની મૂળ સ્થિતિ એટલી છે કે અનાદિ નિગોદ તે સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાય જાતિ નિગોદ, તેમાં [illegible] ત્યારે અનાદિના કહે છે. એ સર્વ જીવોની મૂળ સ્થિતિ છે, તેમાં અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે શરીર હોય, અને [illegible] આવલિકાનું આયુ હોય, એટલે નીરોગી મનુષ્યના એક શ્વાસોશ્વાસમાંહે સત્તર ભવ ઝાઝેરા કરે, એમ કેવળ ક્ષુલ્લક આયુષ્ય વેદતાં પુદ્ગલ પ-વર્ત્તરૂપે અનાદિ નિગોદમાં [illegible] એટલે [illegible]

મરણ કરતા રહે છે, એ રીતે સર્વ સંસારી જીવોને નિગો ભટકતાં અનંતાનંત પુદ્‌ગલપરાવર્ત્ત વીતી ગયા. ॥ ૨ ॥

તિહાં રહેતાથકા કોઇ ઘુણાક્ષરન્યાયે નિયતિકારણના પાક થવાથી કોઇ સમયે એકાદિ કમ બેસ અધ્યવસાયના તમ યોગથી તત્તુલ્ય હલુકર્મી થાય એટલે જેમ અક્ષર ઘુ ઘુણતાં કોઇ સમયે અચાનક કાંઈ નિયમ સિદ્ધ થઈ જાય તેમ નિયતિ કારણના પરિપાક થવાથી તે જીવ એક ઇત્યાદિક આત્માના અધ્યવસાયની તારતમ્યતા સહિત થકો તે અધ્યવસાયના જેવા પરિણામ હોય તત્તુલ્ય તેવા પરિણામતુલ્ય હલુકર્મી થાય છે. (એ રીતે ઉપલા ન્યાયનો ખુલાસો સુન્યો તે લખી જણાવ્યો) તે લઘુકર્મીપણાના યોગે સૂક્ષ્મ નિગોદથી નીકળીને બાદર નિ દમાં આવે. તિહાં આયુકર્મ સ્થિત્યાદિકની વૃદ્ધિ થાય, કોઈક બીજા જીવોને દૃષ્ટિગોચર પણ આવે એહવો થાય, બાદર શ છે માટે. સ્વકાય પરકાય શસ્ત્રથી છેદન ભેદન યોગે જો અ નિર્જરા થવા લાગે તો તેના યોગથી બેઇંદ્રિયાદિકમાં આવે, હાં વલી પ્રાણ અને પર્યાપ્તિ તથા ઇંદ્રીય અને શરીરની વૃદ્ધિ થ ઈહાં કર્મબંધ પણ વધતો થાય. કેમકે જીવ્હા ઇંદ્રિય તથા ભ અને શરીરાદિક અધિકરણની વૃદ્ધિ થઇ રાગ દ્વેષ નયોત્પ ભાષા અનેક રસ આસ્વાદનાભિલાષી જીવ્હા થાય, વલી નેક જીવને દુઃખદાયી મહોટામાં મહોટું બાર યોજનનું શ થાય, ઉત્કૃષ્ટ આયુ બાર વર્ષનું થાય, તેણે કરી શુભાશુભ અ વસાયની પણ તરતમતા થાય તો તિહાં પણ અકામ નિર્જર બહુલતા હોય તો, ઉંચો તેઇંદ્રિયાદિકમાં આવે, અને જો અ

ત્વના યોગે દ્વિઆદિક દેહની બહુલતા થાય, તો ફરી એકેંદ્રિયમાં પણ જાય, ત્યાં થકી એકેંદ્રિયમાં ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાળ રહી ફરી કાર્યવશે કોઇક અકામ નિર્જરાના યોગથી વિકલેંદ્રિયમાં આવે. ત્યાં ઇંદ્રિ ઓછી એટલે વિકલેંદ્રિય કહિયે. ઇહાં જેમ જેમ ઇંદ્રી પ્રાણ અને પર્યાપ્તિ વધે તેમ તેમ અધિકરણ પણ વધે.

હવે ત્યાં જો દ્વિઆદિક કાયોની વૃદ્ધિ થાય તો પાછો પડી એકેંદ્રિયાદિકમાં આવી જાય, અને જો સામાન્ય કરે તો પોતાની કાયસ્થિતિપ્રમાણ દ્વિંદ્રિયાદિકમાંહે રહે, અને જો ઉત્ત... ઉંચો પણ આવે, ઘણાં ભેદરૂપ અકામનિર્જરા થાય તો તેને યોગે ઉંચો પણ આવે, ... એકેંદ્રિયથી વિકલેંદ્રિયમાં વિકલેંદ્રિયથી એકેંદ્રિયમાં જાય અને એ રીતે અનંતા ફેરા થાય, ત્યાં એકેક ફેરામાં પાછો અનંત કાળ પણ વહી જાય.

એ રીતે કરતાં વિકલેંદ્રિયથી અકામનિર્જરાને યોગે આગ... પંચેંદ્રિય થાય, તે તિર્યંચ પંચેંદ્રિયના બે ભેદ છે, એક ગર્ભજ અને બીજા સમુચ્છિમ. તેમાં સમુચ્છિમને મન ન હોય, પણ તેમાં શરીર પ્રાણ પર્યાપ્તિ આયુપ્રમુખ અધિકરણની વૃદ્ધિ થાય, તેથી જો હિંસાદિક અધિકરણની બહુલતા થઈ પહેલી નરકે જવું પડે અથવા પાછો પડી એકેંદ્રિયાદિ પણ જાય, જો નરકે જાય તો ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળસુધી ... વેદના, પરમાધામીકૃત તીવ્ર દુઃખ તથા પરસ્પરકૃત તીવ્ર ... અનુભવે. તથા એકેંદ્રિયમાં જાય તો ફરી છેદનાદિક અનેક ... સહન કરે, ફરી અનંત કાળ ભમે.

નલ કષાય વિષયાદિક અશુદ્ધ હેતુના યોગે અઢારે પાપસ્થાનક-
સેવી, જેવાં જેવાં કર્મ બાંધે તેવાં તેવાં કર્માનુસારે સાતે નરકમાં
ઉપજવું થાય. એમ યથાબંધી ઉપજે ,તિહાં નરક સંબંધી
આકરા દુઃખ અસંખ્ય કાળ પર્યંત સહન કરે, તે નરકદુઃખના
વિપાક ભવભાવનાદિક ગ્રંથથી જાણવા.

તેમાંના કોઈ તો મનુષ્યભવ પામી ઘરકુટંબની તીવ્ર મુચ્છામાં
મુચ્છિતથકો અજ્ઞાન યોગે પરિણમ્યો તો ફરી તિર્યંચગતિમાં
યાવત્ એકેંદ્રિયચક્રમાં પડે, વળી તે દશા પામતા અનંતાનંત કાળ
વ્યતિક્રમી જાય, તથા કોઇ મનુષ્ય વિશિષ્ટ જ્ઞાનવિના મુઢ ચેતના-
વંત પ્રકૃતિએ સરલથકો સહેજે કષાયની મંદતાએ મનુષ્ય પણુ
થાય, તિહાંવળી કાળપરિપાકવિના અશુદ્ધ કારણની બહુલતાને-
યોગે મિથ્યાત્વાદિક અશુધ્ધ હેતુની પુષ્ટતાએ કર્મસ્થિતિ ઉત્કૃ-
ષ્ટે કરે, તે ઉત્કૃષ્ટ કર્મસ્થિતિ લખિયે છેએ.

ગાથા॥ मोहे कोडाकोडी, सत्तरि वीसं च नामगोयाणं ॥
तीसायराणि चउन्हं, तित्तीसयराइ आउस्स ॥ १ ॥

તે કર્મબંધ બાંધવાના ચાર હેતુ છે, મિથ્યાત્વ, અવિ-
રતિ, કષાય અને યોગ. એ ચાર હેતુની પ્રબલતાએ કર્મસ્થિતિ
ઉત્કૃષ્ટી બાંધે છે.

તિહાં સર્વકર્મનો ઉત્પાદક પોષક મોહનીય કર્મ છે, જેમ
ઇંડાંથી મુરગી અને મુરગીથી ઇંડું તેમ મોહનીય કર્મથી આઠે
કર્મ બાંધે, આઠે મળી મોહનીય કર્મની પુષ્ટી કરે, માટે મોહનીય
કર્મની મુખ્યતા કહી. મોહનીય કર્મને રાજપદની ઉપમા કહી.

તે મોહનીય કર્મની અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિમાં મિથ્યાત્વ મુખ્ય પ્રકૃતિ છે, સમસ્ત સંસારનાં સર્વ જીવોને સમસ્ત દુઃખનું હેતુ એક મિથ્યાત્વ છે, તે મિથ્યાત્વ મોહનીય એકવારનું બાંધ્યું ઉત્કૃષ્ટ સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમસુધી વિપાક આપે, તેહનો વિપાક અત્યંત મદિરાપાનની ઘુમિ સરિખો છે, જેમ મદિરાનું પાન કરનાર પુરૂષ મિત્રને શત્રુની બુદ્ધિએ મારવા દોડે અને શત્રુને સ્નેહીને માનવા દોડે તેમ તીવ્રમોહના ઉદયથી જીવને અજીવ જાણે અને અજીવને જીવ જાણે તથા ધર્મને અધર્મ જાણે, અધર્મને ધર્મ જાણે, માર્ગને ઉન્માર્ગ જાણે, ઉન્માર્ગને માર્ગ જાણે, સાધુને અસાધુ જાણે, અસાધુને સાધુ જાણે, મુક્તને અમુક્ત જાણે, અમુક્તને મુક્ત જાણે, એ દશ પ્રકારે મિથ્યાત્વ વિપાક જાણવો.

[illegible]

ગોત્રકર્મનો વિપાક કુંભારના ભાંડ સરખો છે, કેમકે
આં જીવ જગતશિરોમણિ સિદ્ધસમાન જગતને વંદનીય સ્વરૂપી
છે, તેજ જીવને ચંડાળ માતંગ હલાલખોર બનાવે કે જેને કોઇ
અડકે નહી, કદાપિ અડકે તો જળાદિકે સ્નાન કરી શુદ્ધ થાય,
જે વિષ્ટા ચર્મ હાડનું ભક્ષણ કરનારો શ્વાન ઘરમાં આવે,
અથવા તેનો સ્પર્શ થાય તો તેની કાંઈ શંકા ન આણે, શોચ
પણ ન કરે, અને પંચેંદ્રિય, તે વળી મનુષ્ય, દશ પ્રાણનો ધારક,
ત-ત્વાતત્-વ સર્વ ઉચિત વસ્તુનો જાણ, સર્વ મનુષ્ય જેવો
મનુષ્ય, શુભાશુભ કરણી કરવા સમર્થ, તેનું દર્શન સ્પર્શ
અથવા નિકટ રહેવાની કોઈ ચાહના કરે નહી, તેથી તેને વસ્તી
બહાર રહેવું પડે, એ સર્વ વિપાક નીચ ગોત્રનો જાણવો.
થા ઉંચ ગોત્રનો વિપાક તે જે કોઈ જીવ મૂર્ખ જડ દુષ્ટ
નિર્ધન નિર્ગુણ કુરૂપો કુત્સિત હોય, અને કુકર્મનો કર્તા હોય,
કર્મચંડાળ હોય, એવું છતાં પણ મહોટા કુળમાં અવતાર
લીધો હોય, તો દોષે ભર્યો પણ લોકમાં આદર સન્માન સત્કાર
પામે, જો કે અશુદ્ધાચરણ દેખી નિંદા થાય તો પણ અવસર
ઉપર તેહને સઉ કોઈ તેડીને વિનય કરે, જે એ મહોટા છે,
મહોટા કુળના છે, ઓલાદી છે, આમ કેટલાક દોષ ઢંકાઈ જાય.
ઉંચ ગોત્ર કર્મનો વિપાક જાણવો.

જ્ઞાનાવરણી અને દર્શનાવરણી તથા વેદનીય અને અંત-
રાય એ ચારે કર્મની સ્થિતિ એક વાર બાંધેલી ત્રીશ કોડાકોડી
સાગરોપમ પર્યંત વિપાક આપે.

તેમાં જ્ઞાનાવરણી કર્મ આંખના પાટા સમાન છે. જેને એ
કર્મનો તીવ્રોદય હોય તે પ્રાણી કાંઈજ જાણે નહી, કેમકે એક જી-

વના સર્વ આકાશ તથા કાળ પ્રમુખ દ્રવ્યના પર્યાયથી અનંતગુણા જ્ઞાનગુણના પર્યાય છે, તે સર્વ પર્યાય એ જ્ઞાનાવરણી કર્મે આવર્યા છે, એક અક્ષરના અનંત પર્યાય છે, તે માંહેલા એક પર્યાયનું જ્ઞાન નિગોદિઆ જીવને ઉપજતાં હોય, બાકી સર્વ પર્યાયનું જ્ઞાન ઢાંક્યું છે, એક અક્ષરનો અનંતમો ભાગ ઉઘાડો રહે તે પણ દ્રવ્યસ્વભાવે રહે, પણ કર્મની રાચતી નથી, એક જીવદ્રવ્ય તે બીજા સર્વ દ્રવ્યના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયના ત્રિકાલિક ઉત્પાદ વ્યયનો એક સમયમાં જ્ઞાયક ચિદાનંદઘનરૂપી એવો ચેતનરાજ છે. તેને એ જ્ઞાનાવરણી કર્મ જડરૂપ અતિ ગુપ્ત કરી નાખે પણ તેહના ઉપર કોઈ રીતે અનુકંપા કરે નહીં, કાષ્ટપ્રાય કરે, ચેતનના મુખ્ય જ્ઞાનગુણને આવરે, એ જ્ઞાનાવરણી કર્મનો વિપાક જાણવો.

દર્શનાવરણીય કર્મ વેત્રીસરિખું-દરવાન દ્વારપાલ સરિખું છે જેમ રાજા પ્રસન્ન થયો છતાં દરવાન ખુશી ન હોય તો તે અટકાવી રાખે, પણ રાજાની ભેટ કરવા ન આપે તેમ એ કર્મનો વિપાક જે [illegible] સ્વરૂપ જીવને અંધ કરે, ચક્ષુરિંદ્રિય શૂન્ય [illegible] કરે, બધિર કરે, સર્વ શુભ કરણી આદરવાને અવસરે [illegible] નિદ્રા આવી તેનું શુભ નિમિત્ત વ્યર્થ કરી નાખે, એ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિપાક જાણવો.

વેદનીય કર્મ મધુલિપ્ત તરવારની ધાર સમાન છે. તેમાં મધના આસ્વાદ સરખી સાતાવેદનીય છે. અને જીભ છેદાવાના દુઃખ સરખી અસાતા વેદનીય છે. એ કર્મના વિપાક આ પ્રમાણે- [illegible] દુઃખ, [illegible]ના દુઃખ, [illegible] રોગોત્પત્તિના દુઃખ, [illegible]ના દુઃખ, [illegible]ના દુઃખ, વિષય અપ્રાપ્તિના

દુઃખ, સાત મહાભયના દુઃખ, શીતદુઃખ, તાપદુઃખ વિગેરે જાણવા. તથા તિર્યંચના ભવમાં વધ, બંધન, ભારવહન, શકટવહન, કૃષિક્રિયાગત દુઃખ, ખાસીક્રિયા દુઃખ, નાસાવેધ દુઃખ, ક્ષુધાદુઃખ, પ્યાસસંબંધી દુઃખ, મૃગયાદુઃખ, અસવારીના દુઃખ, દૂરપંથગમન દુઃખ, જાતિવૈરના દુઃખ, ધર્મબુદ્ધિએ હનન સમયના દુઃખ, પિંજરામાં પડવાના દુઃખ, ઇત્યાદિક અનેક દુઃખ છે. તથા નરકગતિમાં ક્ષેત્રવેદના, શરીરગત અનેક રોગજન્યદુઃખ, પરમાધામિકૃત દુઃખ, અન્યોન્ય પ્રહરણ પ્રહાર દુઃખ, એ સર્વ અશાતોદય વેદનીયના વિપાક જાણવા. તથા શાતાવેદનીયોદયથી સર્વ ઇચ્છિત ખાવા પીવાના ભોગ, વળી ખેલવું, સ્ત્રીવિલાસ, રાગ રંગ, સુખ સય્યા, માનમહત્વ, રાજલીલા, કામનાસિદ્ધિ, નિરોગતા, ઇત્યાદિક સર્વ શાતાવેદનીયના વિપાક છે. એ કર્મ જીવના અવ્યાબાધ ગુણને બાધ કરનારૂં છે. સમસ્ત દેવ મનુષ્યના ત્રિકાલિક પુદ્ગલિક સુખ એકઠાં કરીને તુલના કરિયે તો સિદ્ધના સુખને અનંતમે ભાગે પણ ન આવે. એહવા સહજાનંદી જીવને એ કર્મ શુભાશુભ પુદ્ગલપિંડમાં રખડાવે. એ વેદનીયકર્મનો વિપાક કહ્યો.

અંતરાયકર્મ રાજાના ભંડારીસરખું છે. જેમ રાજા સુપ્રસન્ન થઈ કોઇને દ્રવ્ય આપવાનો આદેશ કરે, પણ જો ભંડારી અનુકૂલ ન હોય, તો કોઇપણ નિમિત્તે વિલંબ કરી ન આપે, ધક્કા ખવરાવે, પણ દ્રવ્ય આપે નહી, તેમ એ કર્મના વિપાકે દાન દેવા ન પામે. કદાપિ દાનની ઇચ્છા ન કરે, અને ઇચ્છા કરે તો વળી કોઈ એવો વિકલ્પ ઉઠે કે, જેથકી દાન આપવાની બુદ્ધિજ ફરી જાય, પણ આપી શકે નહી, તેમજ લાભ મેળવવાને અર્થે

[illegible] ને લાભાંતરાય કર્મનો વિપાક જાણવો. તેમજ ભોગાંતરાયકર્મના વિપાકે ભોગ ન પામે, કદાચિ પામે તો રોગ શોક આદિક કારણે ભોગવી શકે નહી. તેમજ ઉપભોગ વસ્ત્ર પણ [illegible] ન પામે, કદાચિ પામે તો તેનો કોઇ પણ [illegible] રીતે ઉપભોગ કરી શકે નહી, તેમજ વીર્યાંતરાયના ઉદયથી શરીર નિર્બળતા પામે, અનેક ઔષધ રસાયન ખાય તો પણ ઉલટો કોઇ કુપથ્યાદિકને યોગે રોગ થાય, દુર્બલતાની વૃદ્ધિ થાય, પરવશાદિકને યોગે મનની હોંશ મનમાં રહે પણ ચિંતિત કાર્ય કરી શકે નહી, એ રીતે અંતરાય કર્મનો વિપાક જાણવો.

આયુકર્મની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમની છે, તે એક શુભાયુ બીજું અશુભાયુ એમ બે પ્રકારે છે, એ કર્મ હેડ સરિખું છે, જેમ જ્યાં લગણ હેડમાં પગ પડ્યો હોય ત્યાં લગણ ક્રિહાંપણ જઇ શકાય નહી, તેમ આયુકર્મ બાંધ્યા પછી ગમે એટલી ધર્મકરણી કરે, ક્ષાયિક સમ્યકત્વાદિક ઊપાર્જે, તો પણ બાંધેલી ગતિ અવસ્ય ભોગવવી પડે, છુટે નહીં. બીજા કર્મોનો ઉદય તો અપવર્ત્તન સંક્રમણાદિ કરણયોગે નિ:ફલ કરે, પણ એ કર્મ તો ભોગવ્યાવિના છુટેજ નહી, બીજા શુભાશુભ કર્મમાં ઉંચ નીચ પરિણામ યોગે દલની વૃદ્ધિ હાની થાય, પણ એ કર્મ તો યથાબંધે અવસ્ય ભોગવવુંજ પડે. જો પણ નરકાદિકના દુ:ખ-

ઇહાં ધર્મ યૌવનકાળ આવે, ન્યાયસંપન્ન વિભવપ્રમુખ પાંત્રીશ ગુણ પામે, મિત્રાદિક દ્રષ્ટિ પામવાનો અવસર હોય, એહને માર્ગાનુસારી કહિયે, ઈહાં ષટ્દર્શનની ભિન્નતા જાણે, જિનોક્તમાર્ગે વ્યવહારે પ્રવર્તે, ઈહાં મિથ્યાત્વ મંદ પડ્યું, તેથી વ્યવહારે દ્રવ્ય ધર્મ પણ પામે, પણ સમ્યકત્વપ્રાપ્તિ ન થાય. ઈહાં પહેલા ત્રણ, અનુષ્ટાનની પ્રબળતા હોય, સર્વ ક્રિયા કરે, તે દેખી બીજા અનેક જીવ ધર્મ પામે, પણ પોતાને ન હોય. તે ક્રિયાનું ફળ સ્વર્ગાદિક થાય પણ નિર્જરા અર્થે ન થાય ॥ ૨ ॥ ઇતિ દ્વિતીય ગાથાર્થ:

હવે સમ્યકત્વ પ્રાપ્તિનો ઉપાય કહે છે.

पल्लोवमाइ अहा–पवत्तिकरणेण कोवि जइ कुणई ॥
पलियअसंखभागुण, कोडिकोडि अयर ठिइ सेसं॥३॥

અર્થ:—ઈહાં ચરમ પુદ્ગલપરાવર્તમાં મિથ્યાત્વની મંદત થાય તિવારે સમ્યકત્વ પામવાના કારણ ત્રણ કરણ છે, તેન નામ–એક યથાપ્રવૃત્તિ, બીજો અપૂર્વ, ત્રીજો અનિવૃત્તિ. તેમ ઇહાં પ્રથમ કરણનો અવસર છે તે કહે છે. એ સમ્યકત્વગુણ પામ સુધીમાં સર્વસાધારણ આઠ દષ્ટાંત કહ્યા છે તેમાં યથાપ્રવૃ કરણ કરતાં બે દષ્ટાંત લાભે. તે દષ્ટાંતની આવશ્યકોક્ત ગાથ

पल्लय गिरिसरिउवला, पिवीलिया पुरिसपह जरगहीआ
कोदव जल वत्थाणि अ, सामाइयलाभदिठ्ठंता ॥ १ ॥

એ ગાથાનો અર્થ કહે છે.–એક પાલાનું દષ્ટાંત, બીજું પ તથી નદિપ્રપાતસ્થાને રહેલા પાષાણનું દષ્ટાંત, ત્રીજું પીપીલિ તે કીડીનું દષ્ટાંત, ચોથું ત્રણ પંથીપુરૂષનું દષ્ટાંત, પાંચમું

ગળ ગ્રંથીદેશે આવ્યો ખરો પણ એ કરણયોગ્ય પરિણામે આગળ ન જવાય. ઈતિ પ્રથમ કરણ.

બીજું અપૂર્વકરણ–તે જે પહેલાં સંસાર પરિભ્રમણ કરતાં દાપિ એવું કરણ જે જીવપરિણામ વિશેષ તે પામ્યો નથી. માટે અપૂર્વકરણ કહિયે, એ અપૂર્વકરણ પરિણામે ઘનનિ- ડ રાગદ્વેષ પરિણતીમયી જે ગ્રંથી તેને ભેદવા માંડે, તેહને ભેદે તેહ અધ્યવસાયને અપૂર્વકરણ કહિયે.

ત્રીજું અનિવૃત્તિકરણ તે જે અધ્યવસાય ફળપ્રાપ્તિવિના- વર્તે નહી, એટલે પૂર્વે આવ્યો જે અપૂર્વકરણરૂપ પરિ- મ તે પાછો જાય નહિ તેને અનિવૃત્તિકરણ કહિયે, તે અનિ- કરણરૂપ પરિણામેકરી જીવ સમ્યક્ત્વ પામે. તે ત્રીજું કરણ. ઇહાં એ ત્રણ કરણની સાખ આપવાને કલ્પભાષ્યની ગાથા એ છીએ.

तिमकोडाकोडी, सव्वं कम्माण आउवज्जाणं ॥
या असंखिज्जइ, भागे खीणे हवइ गंठी ॥ १ ॥
गंठित्ति सुदुब्भेओ, कक्खडघणरुढगुढगंठीव्व ॥
जीवस्स कम्मजणिओ, घणरागद्दोसपरिणामो ॥ २ ॥
जा गंठी ता पढमं, गंठीसमइत्थउ भवे वीयं ॥
अनियट्टीकरणं पुण, सम्मत्तपुरक्खडे जीवे ॥ ३ ॥

એ ત્રણ ગાથાનો અર્થ લેશમાત્ર લખિયે છીએ.

આયુવર્જીને સાતે કર્મની અંતિમ કો૦ છેહ્લી કોડાકો

પલ્યોપમને અસંખ્યાતમેભાગે ન્યૂન રહે, બાકી સર્વ ખપી જાય
એહવે ઇહાં ગંઠી કઠણસ્થાનક છે ॥ ૧ ॥ ગંઠી કેવી છે ? સુદૃઢ
એ૦ કે૦ અત્યંત દુ:ખે ભેદવાયોગ્ય કર્કશ વક્ર ગુઢ ગુપ્ત કોઇ ખડિ
શાદિ કઠીણ કાષ્ટની ગાંઠની પરે જેવીતેવીરીતે ભેદાય છેદાય નહીં.
એ ઉપમાએ અનાદિની જીવને કર્મજનિત ઘન કે૦ નિવડ રાગ
દ્વેષ પરિણતિ સંચયરૂપ ગ્રંથી તે વજ્રવત્ દુર્ભેદ્ય છે ॥ ૨ ॥
જીહાં ગંઠી છે તિહાંસુધી આવે તેને પઢમ કે૦ પ્રથમ યથાપ્રવૃત્તિ
હોય, પછી ગંઠીસમઈત્થિઓ કે૦ ગ્રંથી સામર્થ્ય ન કરતાં સામર્થ્યવંત
થઈ ગ્રંથી ભેદતાં બીજું અપૂર્વકરણ હોય; તથા પુણ કે૦ વળી અનિ
વૃત્તિકરણ—અનિવૃત્તિકરણ તે સમ્મત્તપુરખડે કે૦ સમ્યક્ત્વ અવશ્ય
[illegible] કર્યું જેણે જીવે, એટલે સમ્યક્ત્વ અવશ્ય
[illegible] તે જીવને ત્રીજું કરણ હોય. ॥ ૩ ॥

એ રીતે [illegible] તથા નદીનો પત્થર એ બે દ્રષ્ટાંતે
[illegible] યથાપ્રવૃત્તિકરણે પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે
ન્યૂન [illegible] કર્મની [illegible] સ્થિતિ કીધી
[illegible] ? એ રીતે [illegible]
[illegible] નિયમ [illegible]
[illegible]

[illegible] ॥
[illegible] ॥૪॥

[illegible]
[illegible]

ત્વાદિક દૂષણને લીધે હાહાઇતિખેદે ! રાગદ્વેષપરિણામમઈ ગ્રંથી-દેશગત જીવ પણ ગ્રંથીને અણભેદતોથકો હે નાથ ! તાહરૂં દર્શન જે શ્રીમુખે કહેલું સમ્યક્ત્વ તેને પામી શકે નહી. કેમકે એ યથાપ્રવૃત્તિકરણ સુધી તો અભવ્ય પણ આવે. આવશ્યક વૃત્તિમાં કહ્યું છે કે—અભવ્ય પણ કોઇક અકામનિર્જરા કરતો ગ્રંથીદેશસુધી આવે. તિહાં અરિહંતની ઋદ્ધિ દેખીને અથવા અન્ય કોઈ પુદ્ગલિક ઋદ્ધિની ઇચ્છાએ પ્રવર્ત્તમાનથકો ચારિત્ર લીયે, તિહાં માત્ર શ્રુતસામાયકનો લાભ તેને હોય; પણ શેષ દર્શન સામાયિકાદિક પામે નહી. એમ સંસારમાં ભમતાંથકાં વ્યવહાર રાશીયા જીવ આયે જીહાંસુધી ચરમાવર્તને ચરમકરણ ન પામે તિહાંસુધી અનંતિવાર ગ્રંથીદેશસુધી આવી પાછા પડે ॥ ૮ ॥ ઇતિચતુર્થગાથાર્થ:

હવે જીવ જે રીતે ગ્રંથી ભેદે તે રીત કહે છે:—

पहिलिय पांविलिय नाएण, कोवि पज्जतसंनिपंचिंदी ॥
भव्वो अवड्ढपुग्गल, परियट्टावसेस संसारो ॥ ५ ॥

અર્થ—પહિલિયપિવિલિયનાએણકે૦ ઇહાં ગ્રંથીદેશઆવ્યા પછી કોઇક જીવ અપૂર્વકરણ કરે તે પંથી જે વાટેમા પિપિલિકા જે કીડી તેને નાયેણ કે૦ ન્યાયે દૃષ્ટાંતે કે દૃષ્ટાંત દેખાડવાને ભાષ્યની ગાથાઓ લખીએ છીએ.

जह इह तिन्नि मणुस्सा, जंति-पहं सहावगमणेणं ॥
कालाइक्कमभीया, तुरंति पत्ताय दो चोरा ॥ १
दट्ठं मग्गतडत्थे, एगो मग्गाऊ पडिनियत्तो ॥

बीओ गहिओ तइओ, मग्गंमी एइ पन्नो ॥ २ ॥
अडवी भवो मणुस्सा, जीवा कम्मठिइ पहो दीहो ॥
गंठीय भयठाणं, रागद्दोसाय दो चोरा ॥ ३ ॥
भग्गो ठिइपरिवुढ्ढि, गहिओ पुण गंठीओ गओ तइओ ॥
सम्मत्तपुरं एवं, जोइज्जा तिन्निकरणाइं ॥ ४ ॥
खिइसहावियगमणं, थाणुरारणं तउ समुप्पयणं ॥
ठाणं थाणुसिरे वा, उहरणं जाण भुयंगीणं ॥ ५ ॥
खिइगमणंपिव पढमं, थाणुसरणं च करणमपुव्वं ॥
उप्पयणंपिव तत्तो, जीवाणं करणमनियट्टि ॥ ६ ॥
थाणुव्व गंठिदेसो, गंठियसत्तस्स तथ्थवट्ठाणं ॥
ऊसरणंपिव तत्तो, पुणोवि कम्मट्ठिइविवुढ्ढि ॥ ७ ॥

હવે એ સાત ગાથાનો અર્થ કિંચિત્માત્ર લખ્યો છે
જહ ઇહ કે૦ જેમ ઈહાં, કોઇક તિન્નિ મણુસ્સા–ત્રણ મનુષ્ય છે,
તે સહાવગમણેણં–સ્વભાવગમને કરી સહેજે નિ:પ્રયોજને જં
ગહ કે૦ અટવી પંથે જાય છે. તે જાતાંજાતાં ઘણી અટવી ઘીઊ
ગયા, પછી કાલાઇક્કમભિયા કે૦ કાલઅતિક્રમવેકરી ભયપામ્યા, એટ
અસુર વખતે અટવીનો પંથ તેથી ડરવા લાગ્યા: એટલામાં તુરિ
કે૦ તુરત પત્તાય દો ચોરા કે૦ બે ચોર આવી લાગ્યા ॥ ૧ ॥
પછી તે ત્રણ મનુષ્યે દઠું મગ્ગતડથ્થે–માર્ગને તટે, એટલે માર્ગ
મુખે હુકડા બે ચોરો દેખીને તે ત્રણમાંથી એગો મગ્ગાઓ

એક તો માર્ગથકી પાછો નિવર્ત્યો. એટલે પાછો નાસી ગયો, તથા બીઓગહિયો કે૦ બીજાને તો તે ચોરલોકોએ ગ્રહણ કીધો એટલે પકડી લીધો; અને તઇઓ સમઇક્કંતો કે૦ ત્રીજો મનુષ્ય તે ચોરોને સમ્યક્પ્રકારે અતિક્રમ્યો, એટલે પોતાનું બળવીર્ય ફોરવી ચોરોને તિરસ્કૃત કરી પુરપત્તો કે૦ પુરપ્રતે પહોતો એટલે ઇચ્છિતસ્થાનકે નિર્ભયપણે પહોતો ॥ ૨ ॥ એ દ્દષ્ટાંત સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિમાં ઉપનયભાવે ઉતારે છેઃ—

અડવિભવો—ભવભ્રમણરૂપ તો અટવી કહિયે, તેમાં મણુસ્સા જીવો—મનુષ્ય તે ત્રણ ઉત્કૃષ્ટ જાતિના સંસારી જીવ કહિયે, અને કમ્મઠ્ઠિઇપહોદીહો—કર્મસ્થિતિ તે મહોટો દીર્ઘ માર્ગ કહિયે, તથા ગંઠિયભયઠાણું—ગ્રંથીદેશ તે ભયનું સ્થાનક કહિયે, વળી રાગદોસાય દો ચોરા—રાગ અને દ્વેષરૂપ બે ચોર જાણવા ॥ ૩ ॥ તે ત્રણમાંથી દુર્ભવ્ય અથવા અભવ્ય જીવ તે તો ભગ્ગો—પાછો ભાગ્યો (નાશી ગયો), તથા અચરમકરણી અથવા અપરિપક્વ કારણી તો ગ્રંથીદેશેજ રહ્યો, ઇહાં ગ્રંથીદેશે ભવ્ય અથવા અભવ્ય ઉત્કૃષ્ટો સંખ્યાત અસંખ્યાત કાળ સુધી રહે, પછી ભવ્યને શેષ અર્દ્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત સંસાર રહ્યા હોય તો ગ્રંથી ભેદે; અધિક સંસારી પાછો ફરે. ઇહાં ગ્રંથીદેશે ભવ્ય અથવા અભવ્ય રહ્યા થકા દ્રવ્યશ્રુત ભિન્નદશપૂર્વસુધી પામે. દ્રવ્યચારિત્ર પામે. અભવ્ય પૂર્વશ્રુત ન પામે, કેટલાક ગ્રંથોને અનુસારે તથા વૃદ્ધપરંપરાએ પણ અભવ્યને પૂર્વશ્રુત ન હોય, તથા કોઇક ગ્રંથને અનુસારે લબ્ધિ ન હોય. દશ પૂર્વ સંપૂર્ણને પૂર્વલબ્ધિ કહિએ, તે અભવ્યને ન હોય પણ શેષ હોય. પછી બહુશ્રુત કહે તે ખરૂં. પૂરેપૂરા દશ પૂર્વ તથા અધિક યાવત્ ચઉદ પૂર્વસુધી જે

જાણે તે નિયમા સમ્યક્ત્વી હોય. કલ્પભાષ્યમાં કહ્યું છે કે:—

मतः—चउदस दसय अभिन्ने, निअमा सम्मत्त सेसाण भ[illegible]

ઉત્કૃષ્ટ કારણયોગે બીજો પુરૂષ તો ગ્રંથીદેશેજ રહી રહ્યો. [illegible] ત્રીજો શરમકરણપ્રાપ્ત ભવ્ય સમ્યક્ત્વાંત [illegible] રાગ દ્વેષ પરિણતિરૂપ ગ્રંથી ભેદીને સમ્યક્દર્શન રૂપ [illegible] પહોંચ્યો. એમ ત્રણે પુરૂષનો ઉપનય જોડવો [illegible] ॥ ૪ [illegible]

હવે ત્રણ્યભાગમાં પીપીલિકાનું દ્રષ્ટાંત લગાવે છે:— [illegible]

[illegible]

થાણુન્તગંઠિદ્દેસોકે૦ થાણુ જે ખીલો તિહાંજ ટકી રહેવું, તે ગ્રંથીદેશે રહેવું એટલે ગંઠિયસત્તસ્સતથ્થવઠ્ઠાણુ કે૦ ગ્રંથીગ્રંતે જીવનું કેટલાકકાળસુધી તિહાં રહેવું હોય, તે સરિખું છે, તથા ઉસરણું પિવતત્તોકે૦ તે ખીલારૂપ ગંઠીદેશથી ઓસરે એટલે પાછો ફરે તે પુણોવિકે૦ ફરી કર્મસ્થિતિની વૃધ્ધિ કરે. ફરી ઉત્કૃષ્ટી કર્મસ્થિતિ વધારે ॥ ૭ ॥

એ સાતગાથાએ બે દ્રષ્ટાંત કહ્યા—તેણેકરી કોઈ સંનીપર્યાપ્તો પંચેંદ્રી ભવ્યજીવ મુકિત જવા યોગ્ય હોય, જેને અવડ્ઢપુગ્ગલપરિયટ્ટ અર્ધમાત્ર પુદ્‌ગલપરાવર્ત્ત શેષ સંસાર બાકી રહ્યો હોય, એવો એટલે લક્ષણે પૂર્ણ જે જીવ હોય તે જીવ જે કરે તે આગલી ગાથાએ કહેછે ॥ ૫ ॥ ઇતિ પંચમગાથાર્થ.

अपुव्वकरण मुग्गर, घायविहिय दुट्ठगंठिभेऊ सो ॥
अंतमुहुत्तेण गऊ, नियट्टिकरणे विसुज्झंतो ॥ ६ ॥

અર્થ— હવે પૂર્વોકત લક્ષણવંત જીવ તે ગ્રંથીદેશસુધી આવે, તિહાં પરિણામ નિર્મળતાની વૃધ્ધિ હોયતે કહેછે. અપૂવ્વકે૦ પુર્વેકોઈવારે પામ્યો નથી એવો જે પરિણામ તેને અપૂર્વકરણ કહિયે, તે અપૂર્વકરણ કેવું છે? જે નિવડ આકરી અત્યંત કઠિણ એવી પૂર્વોકતરૂપ જે ગ્રંથી તેને ભેદવાને મુગ્ગરકે૦ વજ્ર સરિખું છે, તેને ઘાયકે૦ ઘાતેકરીને વિહિયકે૦ વિહિત એટલે કર્યો છે દુષ્ટ ગ્રંથીનો ભેદ જેણે, સો કે૦ તથાભુત તે જીવ પ્રતિક્ષણે વિશુધ્ધમાન પરિણામની નિર્મળતા વધતે થકે અંતર્મુહૂર્ત માત્રમાં પૂર્વોક્ત અનિવૃત્તિકરણે ગયો એટલે ગ્રંથીભેદ કરતાં અંત-

[illegible] અનિવૃત્તિકરણની [illegible] અનિવૃત્તિકરણની [illegible] અનિવૃત્તિકરણની [illegible]

હવે તે અનિવૃત્તિકરણનું [illegible]

सो तच्च रणे सुहडो, जयसिरिसमागमाणंदं ॥
सम्मत्तं लहइ जीवो, लाभेणं तुडगागामा ॥ ७ ॥

અર્થ:— જેમ સુભટ તે રણસંગ્રામમાં અનિવૃત્તિક અતિ વિશુદ્ધ પરિણામના જોરથી મિથ્યાત્વ મોહની પુંજની સ્થિતિ બે ભાગ, તેમાં નાંહની સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત એટલે એક અંતર્મુહૂર્તમાં ખપી જાય, એટલી સ્થિતિના મિથ્ય મોહનીય કર્મના દલીયાં તે મ્હોટી સ્થિતિ જે કોડાકોડી સા ગરોપમમાં પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગે ન્યૂન છે તે સ્થિ માંથી નજીક ખેંચી લે, એટલે બીજી પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ સ્થિતિ હતી તેમાંથી અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ વેદ્ય નીચી ખેંચીને જુદી કીધી, બાકી શેષ રહી તેનો મ્હોટો પુંજ અળગો રાખ્યો એટલે ન્હાની સ્થિતિ તથા મ્હોટી સ્થિતિની વચમાં આંતરો પડ્યો તેવારે એ બેહુ સ્થિતિની વચમાં જે ખાલી જગ્યા રહી તેને અંતરકરણ કહિયે. એમ ઇહાં અનિવૃત્તિકરણના જોરથી અંતરકરણ કરે.

અને પ્રથમ સ્થિતિગત દલિયાંને અંતર્મુહૂર્તમાં ખપવે અને

લૂના અજડ તાપેકરી અતિ વ્યાકુલ થયો હોય, તેને કોઇ શીતળ સ્થાનક મળે વળી તિહાં કોઈ બાવનાચંદનનો રસ છાંટે તેવારે તે પંથી સાતા પામે. આનંદમગ્ન હોય. તેમ ઇહાં ભવ્ય જીવરૂપ પંથી અનાદિકાળનો સંસારરૂપ ઉગ્ર ગ્રીષ્મકાળે જન્મમરણાદિરૂપ નિર્જળ વનમાં કષાયરૂપ ઉગ્ર તાપે પીડ્યો રોગશોગાદિરૂપ લૂ અજડ એટલે આકરી તેણે કરી દગ્ધ થયેલો અને તૃષ્ણારૂપ મહોટી પીપાસા તેણે કરી પરાભવ્યો થકો, એવો ભવ્યપંથી તે અનિવૃત્તિકરણરૂપ શુધ્ધ સરલમાર્ગ પામી દૂરથી અંતરકરણરૂપ શીતળ સ્થાનક દેખી હર્ષવંતથકો ધસી તિહાં પહોતો, એટલે ગોશીર્ષ જે બાવનાચંદન તેહનો જે રસ તેહુનીપરે શીતળ અઈપરમકે૦ અતિશય પરમ ઉત્કૃષ્ટ અનિવૃત્તિકરણ પરમ સુખસાતાકરણ એહવું તસ્સંતેકે૦ તે અનિવૃત્તિકરણને અંતે અને અંતરકરણને પ્રથમ સમયે ઘનસારવત્ શીતળ સમ્યક્ત્વ પામે. તેવારે અનંતાનુબધી તથા મિથ્યાત્વકૃત પરિતાપ સર્વ મટી જાય. ગાઢ તૃષાપીપાસા મટી જાય ॥ ૪ ॥

ઇહાં અનાદિ કાળનું પરમશત્રુરૂપ—પરમ દુઃખદાતારૂપ મિથ્યાત્વનું દુઃખ અંતર્મુહૂર્તસુધી દફે થાય (દૂર થાય)—અનાદિનો પ્રથમ દુખાંત ઇહાં થયો. ઇહાં સિદ્ધાંતશૈલીમાં કાળનિષ્ટાએ ગુણદોષ પ્રાપ્તિ તથા વિરહ આશ્રી ચાર ભાંગા કહ્યા છે તેના નામ કહે છે. ૧ અનાદિઅનંત ૨ અનાદિસાંત ૩ સાદિસાંત ૪ સાદિઅનંત. એ ચાર ભાંગાનો અર્થ કહે છેઃ—જેને મિથ્યાત્વાદિક અનાદિનું છે અને તે કિવારે મટશે પણ નહી એવા અભવ્યાદિનેઅનાદિઅનંત પ્રથમભાંગો છે. અને જે ભવ્યજીવ પ્રથમ સમ્યક્ત્વ

આમ્યો તેવારે તે જીવે અનાદિના મિથ્યાત્વનો અંત આણ્યો, તેમાટે
તેને અનાદિ સાંત બીજો ભાંગો જાણવો; તથા જે જીવ સમ્યક્
ત્વ પામી વળી સમ્યક્ત્વ વમન કરી મિથ્યાત્વે જાય તેવારે
મિથ્યાત્વની આદિ થઇ. પછી કેટલોક કાળ મિથ્યાત્વે રહી વળી
શુભ સામગ્રીના યોગથી ફરી સમ્યક્ત્વ પામે તેવારે મિથ્યાત્વ
અંત થયો એ ત્રીજો સાદિસાંત નામા ભાંગો થયો, તથા ચો
સાદિઅનંતનામા ભાંગો તે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વાદિ ગુણ જેને
ગટ થયા હોય તેને હોય પણ મિથ્યાત્વીને ન હે
કેમકે ગ્રંથીભેદ કર્યા પછી જે મિથ્યાત્વ હોય, તે તો સાદિ
ભાંગે જ હોય, માટે જેને સમ્યક્ત્વાદિક ક્ષાયક ગુણ પ્ર
તે સાદિ, અને તે ગુણ આવ્યા જાય નહી તે અનંત,
ભવ્ય મિથ્યાત્વીને ત્રણ ભાંગા હોય, અને અભવ્ય મિથ્ય
એકજ અનાદિઅનંત ભાંગો હોય. યદુક્તં —

मिच्छत्तमभव्वाणं, तदणाइमणंतगं मुणेयव्वं ।
भव्वाणं तमणाइ, सपज्जवसियं तु सम्मत्ते ॥

અર્થ:—અભવ્યને મિથ્યાત્વ અનાદિ અનંત ભાંગે
અને ભવ્યને અનાદિ સપર્યવસિત ભાંગે મિથ્યાત્વ હોય. ॥
હવે સમ્યક્ત્વ કેટલે ભેદે હોય તે ગાથાઓ વડે કહે

एगविहं दुविहं, तिविहं तह चउव्विहं च पंचवि
दसभेयविहं जं तुह पणीयभावेसु तत्ताण्ह ॥ ८ ॥

અર્થ:—એક પ્રકારે, બે પ્રકારે, ત્રણ પ્રકારે, ચાર
ભ્ય પ્રકારે પણ આગમમાં સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે. તે

રૂપ વિસ્તારીને કહે છે:—તત્થેગવિહુ કે૦ તિહાં એકવિધ સં-
ક્તવ તેજ કે જે હે પરમેશ્વર! તુહ કે૦ તાહરા પણ્ણિય કે૦ પ્ર-
સ્યા જે જીવાદિકભાવ-પદાર્થ તેને વિષે તત્ત્વરૂચિ હોય
ર્થાત્ પરમાર્થ બુદ્ધિ હોય, સકલ દોષરહિત અને સકળ ગુણ
પન્ન એહવા અરહિંતદેવે ભાખ્યું જે તત્ત્વ તેજ સત્ય છે:
હવી રૂચિ પરમાર્થબુદ્ધિ, તે વિષે આગમમાં કહ્યું છે:—
तमेव सच्चं निस्संकं जं जिणहिं पवेइयं ' इत्यादि

યદુક્તં યોગશાસ્ત્રે:—

रुचि जिनोक्ततत्त्वेषु, सम्यक्श्रद्धानमुच्यते;
जायते तन्निसर्गेण-गुरोरधिगमेन च ॥ १ ॥

ઉપલા શ્લોકનો અર્થ કહે છે:—શ્રી જિનેશ્વરભાષિત
જીવાજીવાદિક તત્ત્વનેવિષે જે સમ્યક્શ્રદ્ધાનકે૦ નિશ્ચલ પ્રતીત
તેને તત્વરૂચિ કહિયે, તે તત્વરૂચિ શ્રદ્ધાન મિથ્યાત્વદળના રસ-
ની મંદતાએ જાતિસ્મરણાદિક નિમિત્તે ઈહાપોહ કરતાં કરતાં
રહેજે પોતાની મેળે પામે તે નિસર્ગ સમ્યક્ત્વ કહેવાય, અ-
થવા ગુરૂની ઉપાસના કરતાં સિધ્ધાંતવાણી સાંભળતાં જે પામે
તે ઉપદેશિક શ્રદ્ધાન કહિયે ॥ ૧ ॥ ઈત્યાદિક લક્ષણ જે ત-
ત્વરૂચિ તે એકવિધ સમ્યક્ત્વ કહિયે. ॥ ૯ ॥

હવે દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ ત્રણ પ્રકારે કહે છે:—

दुविहं तु दव्वभावा, निच्छ ववहारओवि अहवावि ।
निस्सग्गुवएसाओ, तुहवयणविऊहिं निद्दिठं ॥ ९ ॥

અર્થ:—હે જિનેશ્વર! તાહરા ભાખ્યાં જે દ્વાદશાંગ તેના જાણ

એહવા જે પ્રવીણ પુરૂષ તેને એક દ્રવ્ય સમ્યક્ત્વ અને બીજું ભાવ સમ્યક્ત્વ એ બે પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે, અથવા એક નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ અને બીજું વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ એરીતે પણ બે પ્રકાર કહ્યા છે. તથા વળી એક નિસર્ગસમ્યક્ત્વ અને બીજું ઉપદેશસમ્યક્ત્વ તે તુહવયણ કે૦ તાહરાં વચનના વિઊહિ કે૦ વેત્તા એટલે અર્થના જાણ પુરૂષે નિદ્દિટ્ઠ કે૦ દેખાડ્યું છે. ॥ ૯ ॥

હવે ત્રણ પ્રકારે દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ કહ્યું. તેના લક્ષણ કહે છે:—

तुह वयणे तत्तरुइ, परमट्ठमजाणओवि दव्वगयं।
सम्मं भावगयं पुण, परमट्ठवियाणओ होइ ॥ १० ॥

અર્થ:—હે પ્રભુ! તુહ કે૦ તાહરા વયણ કે૦ વચનનો પરમટ્ઠ કે૦ પરમાર્થ જે રહસ્ય તેનો અજાણઓવિ કે૦ અજાણ છે, પણ તાહરાં વચનને વિષે તત્તરૂઈ કે તત્વરૂચિ છે, કેમકે જે રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ ત્રણ દોષનો નાશ થવાથી વીતરાગ થયા તે અસત્ય ભાષણ કરે નહી, માટે શ્રી જિનભાષિત વચન સર્વ સત્ય છે, એમ તે જાણે છે તો એવી જે તત્ત્વરૂચિ તે દવ્વગયં કે૦ દ્રવ્યગત સમ્યક્ત્વ કહિયે. યતઃ

भावेण सद्दहंतो अयाणमाणोवि सम्मत्तं,

જે સુક્ષ્મ અર્થને નથી જાણતો એહવા અજાણને પણ જો ભાવે સદ્દહે છે કે જે અરિહંત તે શુધ્ધ ભાષણ કરનાર જ છે એહવી ઓઘે પ્રતિત છે તો અજાણ પુરૂષને પણ દ્રવ્યથી સમ્યક્ત્વ છે.

[illegible]

[illegible] ॥ १० ॥ [illegible]

[illegible] ॥ १२ ॥

[illegible]

[illegible] ॥

[illegible] ॥ १ ॥

ઉ વચ્ચય મગ્ગ તુજ્જ્ઝ, જરાદ્નાગેણ જેણ પન્નત્તં ।
સગુત્રગેસયવં, સમ્મત્તં તસ્સ તુજ્ઝ નમો ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ—આ ગાથામાં પાંચ દષ્ટાંત કહ્યા છે, તેમાં જળનો વસ્ત્રનો અને કોદ્રવનો એ ત્રણ દૃષ્ટાંત આગળ પુંજ ત્રય તાવસરે કહી બતાવશે. અને માર્ગનો તથા જ્વરનો એ બે ત છે તે કહે છેઃ—જેમ કોઈક પંથી માર્ગથી ભ્રષ્ટ થયો, બીજા કોઈનો ઉપદેશ પામ્યા વિનાજ ભમતો ભમતો પોતાની સહેજે માર્ગે ચઢે, અને કોઈક પંથભ્રષ્ટ થયેલો પંથી વિધ પાપના ઉદયથી કોઇ સજ્જનનો યોગ ન મળવાથી ર્ગ પામેજ નહી, તિહાંનો તિહાંજ રહે અને ત્રીજો પુરૂષ બી- ને પૂછી માર્ગ પામે.

તેમજ વળી જ્વરનો દૃષ્ટાંત કહે છેઃ—જેમ કોઇકને તાપ- આવ્યો હોય તે ઔષધ કર્યાવિનાજ પોતાની મેળે જતો અને કોઇકને તો ઔષધ ચૂર્ણ ધાગાદિ (દોરાદિક) પ્રયોગ થી જ્વર જાય, તથા કોઇકને તો અસાધ્ય જ્વર કોઈ રીતે જ નહી. એ રીતે એ બે દૃષ્ટાંત સમ્યકત્વ પ્રાપ્તિવિષે જોડવા આવી રીતેઃ—

કોઇક શુક્લપક્ષી-કાળાદિક કારણ પરિપાકવંત ચરમાવર્ત્તિ રમકરણી એવો ભવ્ય જીવ તે સહેજે આપોઆપ વિચારતો કો સમ્યક્ત્વ પામે તે નિસર્ગ સમ્યક્ત્વ કહિયે; તથા કોઇક જીવ પૂર્વોક્ત કાળાદિક યોગ્યતાવંત હોય પણ સદ્ગુરૂને યોગે ઉપદેશ સાંભળી અનાદિની ભૂલ મટાડી દેવ ગુરૂ ધર્મ સદ્દહણા- રૂપ સમ્યક્ત્વ પામે તેને ઉપદેશ સમ્યક્ત્વ કહિયે. એ નાએણ

સમયે ઉપશમ
મે પૂર્વોક્ત વિધિએ કરી અંતરકરણને પ્રથમ સમયે ઉપશમ કરેજ નહિ;
સમ્યક્ત્વ પામે પણ ઉપશમે રહ્યો પુંજ ત્રણ કરેજ નહિ;
અંતર્મુહૂર્ત કાળ પ્રમાણ શુધ્ધ નિર્મલ અપૌદ્ગલિક ઉપશમભાવ
ચેદીતિહાંથી ચલાયમાન થયોથકો અવશ્ય મિથ્યાત્વે જાય; અપર
પુંજ તો છે નહિ માટે ઇલ્લિકાને દ્રષ્ટાંતે ફરી પાછો સઠ્ઠાણ
જે મિથ્યાત્વ રૂપ સ્થાનકે ત્યાંથી આવ્યો તે ફરી મિથ્યાત્વેજ
જાય, જેમ ઇલ્લિકા જે કોઇ જાતની ઇયળ એક કાષ્ટાદિક પદાર્થથી
આગળ જવાની ચાહના કરે ત્યારે આગલા ગાત્રનું વિક્ષેપ કે૦
વિસ્તારવું કરે, આગલા શરીરના ભાગને ચારે તરફ વિસ્તારતાં
સ્થાનક અણપામતી પાછી પૂર્વ સ્થાનકે જિહાંથી શરીર ઉપાડ્યું
હતું તિહાંજ આવે.

ᵃदुक्तं कल्पभाष्ये:—

आलंबणमलहंति, जह सट्ठाणं न मुंचए इलिया ॥

एवं अकयतिपुंजो, मिच्छंचिय उवसमी एइ ॥ १ ॥

એ ગાથાનો અર્થ સુગમ છે ને પ્રથમ લખાઈ ગયો છે.
એમ સ્થાનાંતર ગમનના અભાવ માટે ઉપશમ સમ્યક્ત્વી
મિથ્યાત્વેજ જાય એ સિધ્ધાંતિકનો અભિપ્રાય છે, તથા કર્મગ્રંથ-
વાળા એમ માને છે કે જે કોઇ અનાદિ મિથ્યાદૃષ્ટિ સંસારી
જીવ જેવારે ચરમાવર્ત તથા ચરમકરણ કરવાને અવસરે પહેલા
સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિકાળેજ યથાપ્રવૃત્યાદિ કરણત્રય કરવા પૂર્વકજ
અંતરકરણ કરે, તિહાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામી અવશ્ય ત્રણ
પુંજ કરે, એટલે યથાપ્રવૃત્તિકરણે ગ્રંથીદેશે આવે, તથા અપૂર્વ-
કરણે ગ્રંથીભેદ કરે, તથા અનિવૃત્તિકરણે મિથ્યાત્વ સ્થિતિના

તથા જેમ કોઇક વસ્ત્ર મલીન હતું તે ક્ષારાદિક ઔષધના યોગે અતિ સ્વચ્છ નિર્મળ થાય. બીજું થોડા ઔષધનો પ્રયત્ન હોવાથી થોડું નિર્મળ થાય અને ત્રીજું મલીનજ રહે. તથા મલીન જળ જેમ નિર્મળ ફળાદિકના યોગે અતિ સ્વચ્છ થાય, બીજું થોડું નિર્મળ થાય ત્રીજું મલીનજ રહે. એમ ત્રણ દ્રષ્ટાંતે અંતરકરણગત ઉપશમ સમ્યક્ત્વ રૂપ ઔષધના યોગેકરી મિથ્યાત્વમોહનીયના દલિયાં મિથ્યાત્વરૂપ મીણથી ભર્યાં હતાં તેનો એક ભાગ તો શુદ્ધ કર્યો—મીણરહીત કર્યો, અને બીજો ભાગ અર્દ્ધમીણરહીત થયો, એટલામાં અંતર્મુહૂર્તના કાળની સમાપ્તિ થઇ તેથી તે બીજો ભાગ તો અર્ધશુધ્ધ થયો અને ત્રીજોભાગ શુધ્ધ કરવાને તો પહોંચી શકયોજ નહી તેથી તે ત્રીજો ભાગ તો સંપૂર્ણ મિથ્યાત્વરૂપ મીણસહિત વિષથી ભરેલોજ રહી ગયો.

હવે તે ત્રણપુંજનાં ત્રણ નામ થયાં, તેમાં પહેલો શુધ્ધપુંજ તે દર્શન (સમકિત) મોહનીય કહિયે, હવે તે જીવ અંતરકરણગત ઉપશમકાળ પૂરો થયે થકે એટલે જેટલો વખત અંતરકરણનો તેટલોજ વખત ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો છે તે ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ પૂરો થયે થકે જો પરિણામની વિશુધ્ધિ રહે તો શુધ્ધ પુંજનો ઉદય થાય, તેનું નામ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે, એટલે મિથ્યાત્વરૂપ મીણથી ભરેલાં દલિયાં જે શુદ્ધ કર્યાં તેહનો ઉદય છે જેમાં તે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે.

ઇહાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે 'જો નિર્વિષ દલિયાં કર્યાં તો પણ જાતે તે દલિયાં મિથ્યાત્વનાં છે, નિર્વિષ થવાથી તો રૂપ ગંધાદિક ગયું પણ ગુણને આવરણ કરનારાં દલિયાં તો તેમનાં તેમજ છે, તો સમ્યક્ શ્રધ્ધા ભાસન કેમ થાય?' તેવારે

ગુરૂ કહે છે કે 'જેમ કોઇ અભ્રક અથવા અપર પાષાણાદિક જાતે મલીન હોય તેને કોઇ ઔષધાદિક યોગે કરી તે પાષાણાદિકમાંથી કાળાશ રૂપ કલુષતા કાઢી નાખે તેવારે તે દળ નિર્મળ થાય, પછી તેને આંતરે જે વસ્તુ રહી હોય તે સર્વ દીઠામાં આવે, પણ છાની રહે નહી તેમજ ઇહાં દર્શનમોહનીયકર્મના દળ મધ્યે અશુધ્ધપરિણતિરૂપ મિથ્યાત્વ વિષે કરી મલીન થયેલું અત્યંત કાળાશપણું ભરેલું હતું તે ઉપશમ સમ્યક્ત્વરૂપ ઔષધના મહિમાથી દૂર થાય, પછી નિર્વિષ દળિયાં રહ્યાં તે સ્વચ્છ અભ્રપટલ સરિખાં છે તે નિર્મળ દળિયાં કાંઇ શ્રદ્ધા ભાસનમાં વિપરિણામ કરે નહી, તેથી જો કે જીવને મિથ્યાત્વનાં દળિયાં છે તો પણ નિર્વિષ છે (નિર્મળ છે) તેથી તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે.'

यदुक्तं विशेषावश्यकवृत्तौ --

तत्र येऽमी मिथ्यात्व [illegible] ॥
न [illegible] ॥ १ ॥
[illegible] ;
[illegible] ॥ २ ॥

([illegible] વિશુદ્ધ [illegible])

[illegible] અભ્રકના [illegible] તો [illegible] તેથીજ જીવને [illegible] નથી.

ત્યાં ત્રિપુંજી તે સમ્યગ્દર્શની, દ્વિપુંજી તે મિશ્રદર્શની એકપુંજી મિથ્યાદ્રષ્ટિ હોય. તથા ઉપશમ સમ્યક્ત્વથી ણ તે કાંઇક ઉજ્જ્વલ કાંઇક મલીન એહવા મિશ્ર પરિણામ તો મિશ્રમોહનીયનો ઉદય થાય, એટલે મિશ્રપુંજ ઉદય ે અને જો અનંતાનુબંધીના ઉદયબળથકી અતિ મલિન ામ થાય તો મિથ્યાત્વ મોહનીયનો ઉદય થાય એટલે ુદ્ધપુંજ ઉદયમાં આવે.

એ રીતે સંસારમાં કેટલાક ત્રિપુંજી, કેટલાક દ્વિપુંજી, કેટ- ક એકપુંજી હોય. તેમાં ક્ષયોપશમી ત્રિપુંજી હોય, તથા મિ- ત્વનો ક્ષય કરીને સમ્યક્ત્વ મોહનીયની ઉવ્વલના કરે તે- ારે દ્વિપુંજી હોય, અથવા અપુંજી એટલે પુંજરહિત ક્ષાયિક મ્યક્ત્વી હોય. તથા જેવારે મિશ્રનું ઉદ્વલન કરે અથવા ક્ષે- વે તેવારે એકપુંજી હોય. છઠ્ઠું પુંજત્રયનો સંક્રમ કલ્પભાષ્યે ેમ કહ્યો છે કે પ્રવર્ધમાન પરિણામી જે સમ્યક્ત્વી હોય મિથ્યાત્વ પુદ્ગલને આકર્ષીને સમ્યક્ત્વપુંજમાં અથવા મિશ્ર- ુંજમાં સંક્રમાવે તથા મિશ્રપુદ્ગલને સમ્યક્ત્વી સમ્યક્ત્વમાં ંક્રમાવે. તથા મિથ્યાદ્રષ્ટિ મિશ્રપુદ્ગલને મિથ્યાત્વપુંજમાં નાખે ને સમ્યક્ત્વ પુદ્ગલ મિથ્યાત્વ પુંજમાં સંક્રમાવે, પણ મિશ્ર- પુંજમાં ન નાખે.

तथाचोक्तंः—

मिच्छत्तंमिअ खीणे तिपुंजी सम्मद्दिट्ठिणो नियमा ॥
खीणंमिओ मिच्छत्तं दुगपुंजी य खवगो वा ॥ १ ॥

અર્થ:—એ રીતે કાર્મગ્રંથિકમતે પ્રથમ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે અને તે ઉપશમથી નિશ્ચે ત્રણ પુંજ કરે.

उक्तं च कर्मग्रंथे:--

कम्मगंथेसु धुवं पढमोवसमी करेइ पुंजतियं ॥
तच्चडिओ पुण गच्छइ सम्मे मीसाइ मिच्छे वा ॥१॥

અર્થ સુગમ છે. એ રીતે સિધ્ધાંતિક માર્ગે તથા કાર્મગ્રંથિક માર્ગે ભિન્ન ભિન્ન આશય છે. પ્રકરણ કરનારે તો એહુના આશય લઇને પ્રકરણની રચના કરી છે.

તિહાં સિધ્ધાંતકારના આશયે કોઈ મિથ્યાદ્રષ્ટિ યથાપ્રવર્ત્યાદિ કરણત્રયે કરી અંતરકરણ કરે. તિહાં અંતરકરણમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે પણ પુંજત્રય કરે નહીં. અંતર્મુહૂર્ત ઉપશમ સમ્યક્ત્વ વેદીને પછી મિથ્યાત્વે જાય. એ આશયથી પ્રકરણકારે સાતમી ગાથામાં અનિવૃત્તિકરણે અંતરકરણ કરી સામાન્યે માત્ર ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે પણ પુંજ ત્રણ ન કરે એમ કહ્યું છે, વળી કોઇ જીવ યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરી પછી અપૂર્વકરણે ગ્રંથી ભેદી પુંજત્રય કરી અનિવૃત્તિકરણે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે એ આશય અપુવ્વકયત્તિપુંજે એમ સોલમી ગાથામાં કહ્યો છે, એટલે અનાદિ મિથ્યાદ્રષ્ટિ પ્રથમ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વજ પામે એ સિદ્ધાંતશૈલી છે.

તથા કર્મગ્રંથાભિપ્રાયે તો અનાદિ મિથ્યાદ્રષ્ટી જીવ પહેલાં કરણત્રયપૂર્વક અંતરકરણે ઉપશમ સમ્યક્ત્વી થઇને ત્રણપુંજ અવશ્ય કરે. પછી જે પુંજનો ઉદય થાય તિહાં 'જાય એટલે કોઈ શુધ્ધપુંજે જાય તો ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વી થાય તથા જો

અર્થ સુગમ છે.

તથા ઇહાં ઉપશમશ્રેણીકારક બે પ્રકારે હોય. એક સ્વલ્પાયુ, દીર્ઘાયુ. તિહાં અલ્પાયુવંત તો શ્રેણીસમાપ્તિ અવસરે પામ્યો થકો અહમિંદ્રપણે ઉપજે, સર્વાર્થસિધ્ધ પર્યંત થાય. यदुक्तं—

श्रेण्यारूढकृते कालेऽहमिंद्रेष्वेव गच्छति ।
पुष्टायुस्तूपशांतांत—नयेच्चारित्रमोहनीं ॥ १ ॥

અર્થ—જે સ્વલ્પાયુ હોય અને પ્રથમ સંઘયણી હોય સર્વાર્થસિધ્ધપર્યંત જાય, અહમિંદ્ર તે જેના ઉપર કોઇનો ક્રમ નહી એહવા કલ્પાતીત દેવતામાં ઉપજે અને બીજા તથા જા સંઘયણવાળા તે અચ્યુતાંત બારમા દેવલોક પર્યંત ઉપજે, ણ આગળ ન જાય. તથા પુષ્ટાયુ સમ્યક્ત્વી તો ઉપશાંતમોહ ણઠાણાપર્યંત મોહનીયકર્મનો પૂર્ણ ઉપશમ કરે તેવારે ઉપશમ ચારિત્ર હોય. यदुक्तं—

शांतिदृग्वृत्तमोहत्वा—दत्रौपशमिकाभिधे ।
स्यातां सम्यक्त्वचारित्रे, भावश्चोपशमात्मकः ॥ १ ॥

અર્થ—ઇહાં ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનકે દર્શનમોહનીય ચારિત્રમોહનીય ઉપશમાવસરે સમ્યકત્વ ચારિત્ર તે ઉપશમ ભાવના હોય, તથા ભાવ પણ ઉપશમ હોય. તથા જેને તદ્ભવે ...નું હોય તેને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પણ હોય. તેને ...કે ગુણઠાણે પાંચ ભાવ હોય, પણ તે જુદા જુદાને જાણવા.

હવે કયા ગુણઠાણે કયું સમ્યક્ત્વ હોય તે કહે છેઃ—

બીયગુણે સાસાણો, તુરિઆઇસુ અઠિગાર ચઉ ચઉસુ ॥
ઉવસમગ ખઇગ વેયગ, ખાઓવસમા કમા હુંતિ ॥૨૩॥

અર્થ—બીયગુણેસાસાણો કે૦ સાસ્વાદન સમ્યક્ત્વ બીજા સાસ્વાદન ગુણઠાણામાંહેજ હોય, પણ અન્ય ગુણસ્થાનકે ન હોય અને ઊપશમ સમ્યક્ત્વ તે તુરિયાઇસુ અઠિગાર ચઉચઉસુ કે૦ કે ચોથા ગુણઠાણાથી પ્રારંભી આઠ ગુણઠાણાસુ હોય, અર્થાત્ ચોથા ગુણઠાણાથી માંડી ઇગ્યારમા ઊપશાંતમોહ નામના ગુણઠાણા સુધી હોય, પણ અન્ય ગુણસ્થાનકે ન હો અને ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ ઇગારસ કે૦ ઇગ્યાર ગુણઠાણે હોય, ચોથા ગુણઠાણાથી માંડીને ચઊદમા અયોગી ગુણઠાણાસુધી, અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ તથા વેદક સમ્યક્ત્વ એ બે સમ ચઉચઉ કે૦ અનુક્રમે ચાર ચાર ગુણઠાણાસુધી પામિયે, વેદક અને ક્ષયોપશમ એ બે ચોથાગુણઠાણાથી માંડીને અપ્રમત્ત ગુણઠાણાસુધીજ હોય પણ અન્ય ગુણઠાણે ન પ એ વાત સત્તાઆશ્રી જાણવી. પણ પરમાર્થે તો વેદક સ અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ એ બે એકજ કહ્યા છે.

યથા ષડશિતિપ્રકરણે—

વેયગ ખયગ ઉવસમે, ચઉરો એગાર અઠ તુરિયા

ઇતિ શ્રી જિનવલ્લભસૂરિકૃત ષડશીતિપ્રકરણે તથા બંધસ્વામિત્વમાં પણ કહ્યું છે. એ રીતે નિશ્રાએ સમ્યક્ત્વ કહ્યાં.

भूअत्थेणाहिगया, जीवाजीवा य पुन्नपावं च ॥
सहसंमइ आसव, संवरोय रोएउ निरुग्गो ॥ १ ॥
जो जिणदिट्ठे भावे, चउव्विहे सद्दहाइ सयमेव ॥
एमे अनन्नहत्तिय, स निस्सग्गरुइत्ति नायव्वो ॥२॥

અર્થ-ભૂઅથ્થેણ કે૦ સદ્ભૂતાર્થ એટલે છતો જે અર્થ તેહને સહસંમઇ કે૦ જાતિસ્મરણાદિક બુદ્ધિવિજ્ઞાનેકરી જે શ્રીજિનેશ્વરના દીઠા જીવાજીવ પુન્ય પાપાદિકના ભાવ તે ચઉવ્વિહે કે૦ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવભેદે અથવા નામ સ્થાપના દ્રવ્ય ભાવભેદે એવં ચારે પ્રકારે સ્વયમેવ એટલે પોતાની મેળેજ સદ્દહે જે એમજ છે પણ શ્રીજિનભાષિત અન્યથા નથી. એમ જિનેશ્વરના દીઠા ભાવ તે નિશ્ચળ કરે તે નિશ્ચળરૂચિ-નિસર્ગરૂચિ જાણવી.

एए चेव उवइट्ठे, जो परेण सद्दहइ ॥
छउमथ्थेण जिणेण वा, उवएसरुइत्ति नायव्वो ॥ ३ ॥

અર્થ— એએ કે૦ એ શ્રીજિનોક્ત સિદ્ધાંતમાં કહ્યા જે જે ભાવ તે ઉવઇઠ્ઠે કે૦ ઉપદેશદ્વારાએ પરેણ કે૦ પરથી એટલે છદ્મસ્થથી અથવા જિનરાજથી સાંભળીને અવિતથ સદ્દહે તેને ઉપદેશરૂચિ કહિયે.

राग, दोसो, मोहो, अन्नाणं जस्स ववगयं होइ ॥
आणाए रोयंतो, सो खलु आणारुई नाम ॥ ४ ॥

અર્થ—જેના રાગ, દ્વેષ, મોહ અને અજ્ઞાન એ દોષ ક્ષય થઈ ગયા હોય તે અસત્ય ન બોલે; કેમકે એ દોષ હોય તોજ

અર્થ—તે જીવને અભિગમરૂચિ હોય જે ઈગ્યાર અંગ તથા બાર ઉપાંગ અને પઇન્નગ કે૦ પ્રકીર્ણક અને ઉત્તરાધ્યયન પ્રમુખ તથા દૃષ્ટિવાદના ગંભિર અર્થ જાણવાની ચાહના રાખે તે છઠ્ઠી અભિગમરૂચિ કહિયે.

दव्वाण सव्वभावा, सव्वपमाणेहिं जस्स उवलद्धा ॥
सव्वाहिं नयविहिहि य, वित्थाररुइत्ति नायव्वो ॥८॥

અર્થ— દ્રવ્ય જે ધર્માસ્તિકાયાદિક છે તેના સર્વભાવ જે દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય, ઉત્પાદ વ્યય ધ્રૌવ્ય તેને સર્વ નય ભંગ પ્રત્યક્ષ પરોક્ષાદિ પ્રમાણે સ્યાદ્વાદ શૈલી સહિત અનેક સપ્ત ભંગી પ્રરૂપણાએ જાણે તે સાતમી વિસ્તાર રૂચિ કહિયે.

दंसण नाण चरित्ते, तव विणए सच्च समिइगुत्तिसु ॥
जो किरियाभावरुइ, सो खलु किरियारुइ नाम ॥९॥

અર્થ— જેને દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તપ વિનય સમિતિ ગુપ્તિ પ્રમુખ બાહ્ય ક્રિયાથી ઘણો રંગ હોય, ક્રિયાભાવમાં ઘણી ચાહના રહે તેને આઠમી ક્રિયારૂચિ કહિયે.

अणाभिगहियकुदिट्ठी, संखेवरुइत्ति होइ नायव्वो ॥
अविसारओ पवयणे, अणभिगहियो अ सेसेसु ॥१०॥

અર્થ— જે પ્રાણી અણભિગહિય કે૦ અનભિગ્રહિક કુદૃષ્ટિ જે કુમાર્ગ શાંખ્યાદિક દર્શનોનો આગ્રહ ધરે નહિ, થોડું દેખી ઘણું જાણે, કુમતિમાં પડે નહિ, સમય વિચારે, ચિલાતિ પુત્રનીપરે તથા પ્રવચન જે જિનાગમ તેને વિષે ઘણું અવિશારદ નિપુણ ન હોય તો પણ સરલપણે કરી કદાગ્રહ ધરે નહિ

? એ કેમ હુશે ? એમ ઉપજાગે તો કરે તે ચોથું સાંશયિક મિથ્યાત્વ કહિયે.

જે એકેન્દ્રિયાદિક અનુક્રમે જીવોને અનાદિનું અજ્ઞાન લાગી રહ્યું છે, માટે અસન્નીયા સુધી જે હોય તે પાંચમું અનાભોગિક મિથ્યાત્વ જાણવું.

અથવા સંસારી જીવોને બીજા પણ ચાર પ્રકારે મિથ્યાત્વ હોય તે કહે છે. એક લૌકિક દેવગત, બીજું લૌકિક ગુરૂગત, ત્રીજું લોકોત્તર દેવગત, ચોથું લોકોત્તર ગુરૂગત. તેમાં હરિ હર બ્રહ્માદિક પ્રમુખને માને પૂજે તે લૌકિક દેવગત મિથ્યાત્વ, બ્રાહ્મણ તાપસાદિકને ગુરૂબુધ્ધિયે માને પૂજે તે લૌકિક ગુરૂગત મિથ્યાત્વ, વળી જે વીતરાગ જિનબિંબોને ઇંદ્રિય સુખને અર્થે માને પૂજે તે લોકોત્તર દેવગત મિથ્યાત્વ, અને જે કુસાધુને ઇહલોક સુખ યશ માન પ્રતિષ્ઠા અથવા ધન ધાન્ય પુત્રાદિકની આશાએ ધરીને માને ઇચ્છે દાન આપે તે લોકોત્તર ગુરૂગત મિથ્યાત્વ કહિયે.

તથા જીવે અજીવસન્ના, અજીવે જીવસન્ના, મગ્ગે ઉમ્મગ્ગસન્ના, ઉમ્મગ્ગે મગ્ગસન્ના, સુદેવે અદેવસન્ના, અદેવે સુદેવસન્ના, ધમ્મે અધમ્મસન્ના, અધમ્મે ધમ્મસન્ના, સુસાહુસુ અસાહુસન્ના, અસાહુસુ સાહુસન્ના, એ દશ પ્રકારે વિપરીત વાસનારૂપ મિથ્યાત્વ છે.

તથા જે બળીરક્ષાબંધન સંક્રાંતિપૂજન એમ એક વર્ષગત પર્વ આરાધન તે સર્વ લૌકિક પર્વગત મિથ્યાત્વ, તથા દીવાળી પ્રમુખ કલ્યાણકના દિવસે ઇંદ્રિયસુખને અર્થે તથા ... સતાદિક કરે તે લોકોત્તર પર્વગત મિથ્યાત્વ છે

સાર્વ મળી એકવીશ ભેદે મિથ્યાત્વ તે સંસારી જીવોને સં
સારમાં ભમાડે છે.

તથા વળી ધર્માર્થી જીવને ચાર પ્રકારે મિથ્યાત્વ ટાળ
વાનો ઉપયોગ રાખવો તે કહે છે. તેમાં પ્રથમ પ્રદેશમિથ્યાત્વ
છે. તે જે આત્મપ્રદેશે પૂર્વબંદ્ધ મિથ્યાત્વના દલિયાં રહ્યાં છે
તે સત્તાગત અથવા ઉદયગત દલિયાં છે તે પ્રદેશગત મિથ્યાત્વ
છે. તે જેવારે જીવ જિનવાણી સાંભળી યથાર્થ ભાવ જાણે
સદ્દહે, સકળ પુદ્ગલિક ભાવને હેય સદ્દહે, કેવળ સ્વરૂપલાભ
યથાર્થ પરિણતિ પરિણમન તેનેજ સુખનું મૂળ જાણી સદ્દહે
આદર કરે, એવી વાંછાએ પ્રદેશમિથ્યાત્વ ટળી જાય.

બીજું પરિણામમિથ્યાત્વ તે જે પોતાના પ્રમાદ દોષેકરી
શુદ્ધ શ્રદ્ધા ફરીને કુશ્રદ્ધા થાય. જેમ પૂર્વધરને નિદ્રાદિક દો
કરી પૂર્વ ગળિત થાય. મરીને નિગોદાદિકે જાય. જેમ પ્રસન્ન
ચંદ રાજર્ષિ દુર્વાક્ય સાંભળી ચેતના ફરી ગઇ. તે પરિણા
મિથ્યાત્વ કહિયે. એ મિથ્યાત્વ તે જિનવાણીને વિષે તીવ્રોપયોગ
રહેવાથી ટળે છે.

ત્રીજું પરૂપણામિથ્યાત્વ તે ઉત્સૂત્ર ભાષવાના જે મહો
દોષ તેને કહિયે. એથી,અનંત સંસાર પરિભ્રમણ કરે. ધર્મબીજને
ધ્વંસ કરે. જે સદ્દહણા રાખીને મરણાંત કષ્ટ પડે તો પણ
જિનવાણી વિરૂદ્ધ પ્રરૂપણા ન કરે તેને એ મિથ્યાત્વનો દોષ ટળે

ચોથું પ્રવર્ત્તિમિથ્યાત્વ તે જે મિથ્યાત્વની કરણી કરે
મિથ્યાત્વ પ્રવર્ત્તાવે તેને કહિયે. એ મિથ્યાત્વ સુસાધુ તથા
સુશ્રાવકની સંગતિ કરવાથી તથા રાગદ્વેષને મંદ કરી મધ્યસ્થ
ભાવે પરીક્ષા કરી શુદ્ધ પ્રવર્ત્તન કરવાથી ટળે છે.

ામ એ મિથ્યાત્વ જગતમાં જેટલી દુઃખની જાતો છે તે
મૂળ કારણ છે. કોપ્યો દુશમન, કોપ્યો વ્યાલ તથા
જે ન કરી શકે તે દુઃખ એ મિથ્યાત્વ આપે છે. વ્યાધિ
દારિદ્ર તથા વનવાસથી પણ મિથ્યાત્વ સેવન અનંતગણું
ાઇ છે. જેણે મિથ્યાત્વને જીત્યું તેણે સર્વ જગત જીત્યું.
ેકની ઋધ્ધિ પામવી સુલભ છે પણ મિથ્યાત્વ ટાળવું
ર છે. તે માટે આત્મસુખાર્થી જીવે વિશેષે કરીને મિથ્યાત્વનું
ાન કરવું. નિર્મળ શ્રધ્ધાન કરી આઠ ગુણ યુક્ત અને
ાદિ દોષ વિમુક્ત સમ્યક્ત્વ દ્રઢ કરવું.

હવે આઠ ગુણે કરી સમ્યક્ત્વની પુષ્ટિ કરે, તે આઠ ગુણ કહે છે.

निस्संकिय निकंखिय, निव्वित्तिगिच्छा अमूढदिट्ठिय ॥
उववुह थिरीकरणे, वच्छल पभावणे अट्ठ ॥ १ ॥

શ્રી જિનાગમને વિષે સૂક્ષ્મ વિચાર અતીંદ્રિયાદિક ભાવ જે
છે તે સાચા સર્દ્દહે પણ સંદેહ શંકા ન આણે અને સપ્ત ભય
પણ મનમાં આણે નહીં તે પ્રથમ નિઃશંક ગુણ.

બીજો નિકંક્ષા ગુણ તે અન્ય દર્શનના કષ્ટ મંત્ર ચમત્કારા-
દિક ઉન્નતિ દેખી તેની ચાહના ન કરે, આકંક્ષા ધરે નહિ,
અથવા ધર્મના પુણ્યરૂપ ફળની ઇચ્છા ન રાખે, કેમકે જીહાં
ઇચ્છાની આતુરતા તિહાં પુણ્યરસ ઓછો થાય. જીહાં ઇચ્છા
તિહાં કર્મબંધ છે અને પુણ્ય તો ધર્મક્રિયાનો વસ્તુ સ્વભાવ છે,
તે તો અવશ્યજ થાય, તેને ઇચ્છારૂપ દોષ તો સામું કમરસ
કરે. અને જે નિઃસ્પૃહપણે કરેલી ધર્મક્રિયાનું ફળ છે તે નિર
વધિ છે, માટે એ નિકંક્ષા ગુણથી ધર્મફળ વૃધ્ધિને પામે છે

ત્રીજું નિર્વિતિગિચ્છા ગુણ તે ધર્મસંબંધી ફળનો સંદેહ રાખે નહીં, જેમ કોઇ મનુષ્ય ધર્મકરણી કરતો સતો કોઈ પૂર્વકૃત પાપપ્રકૃતિને ઉદયે દુઃખે પીડાતો થકો મંદબુદ્ધિનો ધણી એમ વિચારે જે હું ધર્મ કરૂં છું તો પણ પીડા કેમ પામું છું? એ ધર્મક્રિયાનું ફળ થશે કે નહિ થાય? એવી શંકા ધરે પણ એમ ન વિચારે જે એ તો પૂર્વોક્ત કર્મફળ ઉદય આવ્યા છે, પણ વર્ત્તમાન જે ધર્મક્રિયા કરૂં છું તે આગળ અવશ્ય સુખરૂપ ફળ આપશેજ. કેમકે શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યું છે-

कडाण कम्माण न मुक्ख अत्थि.

માટે જે નિર્વિતિગિચ્છા ગુણવંત હોય તે સંદેહ ધરે નહીં. શ્રી જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે કહ્યું છે કે—

कथ्थय मइदुब्बले, तिविहायरिहाविरहओ वावि ॥

नेय गाहणत्तणेण य, नाणावरगोदयेणं च ॥ १ ॥

અથવા શુભ અશુભ પુદ્ગલ એક સરખા ગણે પણ અશુભ પુદ્ગલ દેખી દુગંચ્છા કરે નહી. તથા પુણ્યોદયે શુભ સંયોગ મળ્યો થકો તેમાં આસક્ત ન થાય, અહંકાર કરે નહી. પાપોદયથી અશુભ સંયોગ મળે તો દિલગીર થાય નહી, તે નિર્વિતિ ગિચ્છા ગુણ કહિયે.

ચોથો અમૂઢદ્રષ્ટિ ગુણ તે જે શ્રીઆગમસિદ્ધાંતમાં નિગોદપ્રમુખના સૂક્ષ્મ વિચાર સાંભળતાં મુંઝાય નહી. જે પોતાની ધારણામાં આવે તે ધારી રાખે અને જે ધારણાશુદ્ધિએ ન આવે તે પણ સદ્દહે, ત્યાં એમ વિચારે જે રાગ દ્વેષથી વિમુક્ત એવા જિનેશ્વર તે અન્યથાવાદી ન હોય.

यदुक्तं आगमे:—

असइसुठु जं बुजिय्या, सव्वणुमयमवितहं ॥

तहा चिंतए मइमं, अन्नहा न वयंति जे ॥ १ ॥

अणुवकय पराणुग्गह–परायणा जं जिणा जगप्पवरा ॥

जियरागदोसमोहाय, नन्नहावाइणो तेण ॥ २ ॥

અર્થ:—જે જિનવાણી સાંભળતા ખબર ન પડે, સમજવામાં ન આવે, તેના હેતુ લખે છે. કોઈક શ્રોતા તો પૂર્વભવ કૃત જ્ઞાનવિરાધન કર્મોદય થયે થકે મતિદુર્બળતાથી ન સમજે, તિવારે આચાર્ય તથા વિધિઉપદેશક કોઇ હેતુ દ્રષ્ટાંતાદિક વચને કરી શ્રોતાના ચિત્તમાં ઉતારે, એહવા મહાપુરૂષોને વિરહે તથા નીતિ ન્યાયના અણજાણવાથકી એટલે અનેક નય યુક્તિના ગ્રહણપણાવિના અથવા જ્ઞાનાવરણી કર્મના પ્રબળોદયથી ન સમજે, તેવારે આત્માર્થી અમૂઢદ્રષ્ટિજીવ એવો વિચાર કરે જે હેતુ ઉદાહરણ અથવા અનેક યુક્તિ દ્રષ્ટાંતે ઘણી વખત કહેતાં થકાં પણ મને સારીપેઠે સમજણ પડતી નથી તે મારે પૂર્વોક્ત દોષના યોગથી જાણવું. પણ સર્વજ્ઞમત તો અવિતથ સત્યજ છે. એમ કહે તેવારે કોઇ પૃચ્છા કરે જે 'એકાંતે જિનોક્ત વચનજ સત્ય છે એવું કેમ જાણ્યું ?' તેવારે અમૂઢદ્રષ્ટિ શ્રોતા ઉત્તર કહે છે:—અણુવકય કે૦ જે જિનેશ્વર તે કેવા છે ? પ્રત્યુપકારની ચાહનાવિના પરને અનુગ્રહ–ઉપકાર કરવાને તત્પર છે; તથા જં જિણા કે૦ જે કારણમાટે જિનેશ્વર તે જગતમાં પ્રવર કે૦ શ્રેષ્ટ છે; રૂપ બળ તેજ કાંતિ બુધ્ધિ ઋધ્ધિ

ત્રીજું નિવિત્તિગિચ્છા ગુણ તે ધર્મસંબંધી ફળનો સંદેહ રાખે નહીં, જેમ કોઇ મનુષ્ય ધર્મકરણી કરતો રહતો કોઇ પૂર્વકૃત પાપપ્રકૃતિને ઉદયે દુઃખે પીડાતો થકો મંદબુદ્ધિનો ધણી એમ વિચારે જે હું ધર્મ કરૂં છું તો પણ પીડા કેમ પામું છું ? એ ધર્મક્રિયાનું ફળ થશે કે નહિ થાય ? એવી શંકા ધરે પણ એમ ન વિચારે જે એ તો પૂર્વોક્ત કર્મફળ ઉદય આવ્યા છે, પણ વર્ત્તમાન જે ધર્મક્રિયા કરૂં છું તે આગળ અવશ્ય સુખરૂપ ફળ આપશેજ. કેમકે શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યું છે-

कडाण कम्माण न मुख्क अत्थि.

માટે જે નિવિત્તિગિચ્છા ગુણવંત હોય તે સંદેહ ધરે નહીં. શ્રી જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે કહ્યું છે કે—

कथ्थय मइदुब्बले, तिविहायरिहविरहओ वावि ॥
नेय गहणत्तणेण य, नाणावरगोदयेणं च ॥ १ ॥

અથવા શુભ અશુભ પુદ્ગલ એક સરખા ગણે પણ અશુભ પુદ્ગલ દેખી દુગંચ્છા કરે નહી. તથા પુણ્યોદયે શુભ સંયોગ મળ્યો થકો તેમાં આસક્ત ન થાય, અહંકાર કરે નહી. પાપોદયથી અશુભ સંયોગ મળે તો દિલગીર થાય નહી, તે નિવિત્તિ ગિચ્છા ગુણ કહિયે.

ચોથો અમૂઢદ્રષ્ટિ ગુણ તે જે શ્રીઆગમસિદ્ધાંતમાં નિગોદપ્રમુખના સૂક્ષ્મ વિચાર સાંભળતાં મુંઝાય નહી. જે પોતાની ધારણામાં આવે તે ધારી રાખે અને જે ધારણાબુદ્ધિએ ન આવે તે પણ સદ્દહે, તિહાં એમ વિચારે જે સર્વ દોષથી વિમુક્ત એવા જિનેશ્વર તે અન્યથાવાદી ન હોય.

क्तं आगमे:—

असइसुट्ठु जं वुजिय्या, सव्वण्णुमयमवितह ॥

तहा चिंतए मइयं, अन्नहा न वयंते जे ॥ १ ॥

अणुवकृय पराणुगाह–परायणा जं जिणा जगप्पवर

जियरागदोसमोहाय, नन्नहात्राइणो तेण ॥ १.

અર્થ:—જે જિનવાણી સાંભળતા ખબર ન પડે,
વામાં ન આવે, તેના હેતુ લખે છે. કોઈક શ્રોતા તો
વ કૃત જ્ઞાનવિરાધન કર્મોદય થયે થકે મતિદુર્બળતા
ામજે, તિવારે આચાર્ય તથા વિધિઉપદેશક કોઈ હેતુ
ક વચને કરી શ્રોતાના ચિત્તમાં ઊતારે, એહવા મહા
ેરહે તથા નીતિ ન્યાયના અણજાણવાથકી એટલે અ
ુક્તિના ગ્રહણપણાવિના અથવા જ્ઞાનાવરણી કર્મના પ્રબ
ી સમજે, તેવારે આત્માર્થી અમૂઢદષ્ટિજીવ એવો વિ
ે હેતુ ઉદાહરણ અથવા અનેક યુક્તિ દષ્ટાંતે ઘણ
કહેતાં થકાં પણ મને સારીપેઠે સમજણ પડતી નથી
પૂર્વોક્ત દોષના યોગથી જાણવું. પણ સર્વજ્ઞમત તો
સત્યજ છે. એમ કહે તેવારે કોઈ પૂછા કરે જે 'એ
નોક્ત વચનજ સત્ય છે એવું કેમ જાણ્યું ?' તેવારે
શ્રોતા ઊત્તર કહે છે:—અણુવકય કે૦ જે જિનેશ્વર તે
પ્રત્યુપકારની ચાહનાવિના પરને અનુગ્રહ–ઉપકાર
તત્પર છે; તથા જં જિણા કે૦ જે કારણમાટે જિનેશ્વ
...માં ... કે૦ શ્રેષ્ટ છે; રૂપ બલ તેજ કાંતિ ગુ

પ્રમુખ ગુણે સર્વોત્કૃષ્ટ છે; અને વળી વિતરાગ કે૦
ા છે મૂળથી રાગ દ્વેષ ને મોહ જે અજ્ઞાન એ ત્રણ દોષ
જિનેશ્વર અન્યથાવાદી હોયજ નહી. તેથી પરમ યથાર્થ
તે આગમનીજ છે એ અમૂઢદષ્ટિનામા ચોથો ગુણ.
પાંચમો ઉવવૂહ ગુણ તે પોતાના આત્મામાં અનંતા જ્ઞાન-
નાદિક ગુણ છે તે છુપાવે નહી, ઉદયિક દુઃખ મેટવાને
ાદિક ન ભાપે, શુધ્ધ સત્તા જેવી છે તેવીજ ડસે અને
ાલિક સુખ દુઃખ તે અજ્ઞાનદશાકૃત ઉપાધિ છે, આત્મા
રાગ દ્વેષ ઉપાધિથી ન્યારો છે, એમજ પર જે અન્ય સાધક
પણ જે ગુણ હોય તે પ્રગટ કરી કહે પણ છુપાવે નહી
ાંચમો ગુણ.
છઠો થિરીકરણ ગુણ તે પોતાના પરિણામ પરભાવમાંથી
ા જ્ઞાન ધ્યાનમાં જોડે, નિત્ય ધર્મક્રિયા કરતો હોય તે અ-
ય થિરયોગવંત થયોથકો કરે, ચપળતાના કારણ મળે
ાણ અસ્થિરપણું ગ્રહે નહી. સાધ્યસાધનથી ડગે નહી, તથા
ભવ્ય પ્રાણી શુભાશુભ કર્મોદયનિમિત્તે ધર્મથી પડતો હોય
ા સદુપદેશાદિક આપી અથવા તેને કોઈ રીતે સહાયી થઇને
ા પરિણામ થીર કરે, પણ ડગવા ન આપે તે છઠ્ઠો સ્થિરી-
ણ ગુણ જાણવો.
સાતમો વત્સલતા ગુણ આ વર્ત્તમાન શાસનમાં જે ભવ્ય
ર્મરૂચિ જીવો સાથે સામાયક પોસહ પ્રતિક્રમણ યાત્રા પૂજાદિક
ર્મકરણી કરતા હોય, જેહની સદ્દહણા એક હોય તે પોતાના
ાધર્મી કહિયે, તેની ભક્તિ કરવી તે વત્સલતા કહિયે. અથવા
ર્ં જીવ જાતે આપણ

ત્રીજી કાયશુદ્ધિ તે કોઇ પૂર્વકૃત અશુભોદયથી કોઇ મિથ્યાદ્રષ્ટિ દુષ્ટ રાજા અથવા ચોર, દુષ્ટ દેવાદિક તેણે ખડ્ગાદિકે ભેદ્યો, શિક્ષાદિકે યંત્ર ઘાણી પ્રમુખે પીડ્યો, અગ્નિ પ્રમુખે દાઝ્યો, એવા મ્હોટા મરણાંત કષ્ટ આવે પણ એક શ્રીજિનેશ્વરવિના અપર દેવને વજ્રજંઘનીપરે નમે નહી તે કાયશુદ્ધિ કહિયે.

લિંગ કે૦ લિંગ ત્રણ છે. તે કહે છે:— જે શ્રીજિનાગમ સાંભળવાની ઘણી ઇચ્છા રાખે ઇંદ્રિયસુખના અનેક કાર્ય મૂકી આગમ સાંભળવાને તત્પર હોય તે પ્રથમ શુશ્રુષાલિંગ કહિયે. બીજું લિંગ તે ધર્મકરણી કરવાનો પરમ રાગ હોય. જે આ ધર્મ કરણીજ છે તેહીજ કાર્ય માને બાકી સર્વ [illegible] માને તે બીજું લિંગ. ત્રીજું લિંગ તે જે શ્રીજિનેશ્વર દેવ જિનાજ્ઞાનુસારી ગુરૂ તેની વૈયાવચ્ચમાં યથાયોગ્ય નિ[illegible] ત્રિયોગે પ્રવર્તે તે ત્રીજું લિંગ જાણવું.

[illegible] સમ્યક્ત્વ પામીને જાણીયે તે લક્ષણ [illegible] છે. તેનાં પહેલું [illegible] લક્ષણ [illegible] કે, [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] વૃદ્ધિ, [illegible] [illegible]

[illegible]

...સ રહે, તે નિર્વેદ લક્ષણ ત્રીજું જાણવું. ચોથું અનુકંપા ...ક્ષણ તે જે સર્વ સંસારી જીવ ઉપર અનુકંપા ધરે, એટલે ...સારી જીવોના દ્રવ્યદુઃખ દેખીને તેના ઉપર પરમ મૈત્રીભાવ ...રી, યથાશક્તિ ઉપકાર કરે, મનમાં એવી ચાહના રાખે જે કોઇ જીવ પાપ ન કરે, કોઇ જીવ દુઃખી ન થાય, સર્વ સં...સારી જીવ દ્રવ્ય ભાવ દુઃખથી છુટે, ધર્મ પામે, મહારી શક્તિ સ્ફુરે તો સર્વને ધર્મરૂચિવંત કરૂં, જેથી એના જન્મમરણના દુઃખ ટળે, એવી વાસના તે અનુકંપા લક્ષણ ચોથું જાણવું. પાંચમું આસ્તિક્યતા લક્ષણ તે શ્રીજિનશાસન તથા જિનધર્મ ઉપર પરમ આસ્તા હોય, પરમ રંગ હોય, એ રીતે ધર્મરં... વાસિત હોય તે આસ્તિક્યતા લક્ષણ પાંચમું જાણવું.

હવે પાંચ દૂષણ સમ્યક્ત્વના કહે છેઃ—તેમાં પ્રથમ ...ણ તે જે જિનવાણીમાં સંદેહ ધરે તે શંકા કહિયે. તેના ભેદ છેઃ—એક દેશવિષયી, બીજી સર્વ વિષયી. તેમાં સર્વ... શંકા તે ધર્મ છે કે નથી? અથવા જિનધર્મ સત્ય છે અસત્ય છે? એવી વિચારણા તે સર્વથી શંકા જાણવી. ...જે દેશ શંકા તે જીવ સર્વગત છે? પૃથ્વીમાં જીવપણ... કરે? અથવા નિગોદાદિ સ્વરૂપ કેમ ઘટમાન થાય? ... ...ક્તિએ માનિયે? અથવા વર્તમાન કાળે ચારિત્ર છે ... ઇત્યાદિક દેશ શંકા જાણવી. એ બે શંકા સમ્યક્ત્વને ... તે શંકા નામે પ્રથમ દૂષણ જાણવું.

બીજું કાંક્ષા દૂષણ. તે જે પરદર્શનનો અભિ... ...તેને આકાંક્ષા દૂષણ કહિયે. તે બે પ્રકારે છે. એક ...

કાંક્ષા, બીજી સર્વથી આકાંક્ષા. તેમાં સૌગતાદિક એક નનો અભિલાષ ધરે તે દેશ વિષય આકાંક્ષા, અને સર્વ પાખંડી ધર્મની આકાંક્ષા ધરે તે બીજી સર્વ વિષય કાંક્ષા. એ સમ્યક્ત્વને મલીન કરે છે. આ શ્રીજિનાગ અવિશ્વાસ રૂપ દૂષણ છે.

ત્રીજું વિતિગિચ્છા દૂષણ તે જે તપસ્યાદિક ધર્મક કરતાં તેના ફળનો સંદેહ ધરે, એ ધર્મક્રિયા ફળશે કે નહીં ક કેમકે ક્રિયા બે પ્રકારની જગતમાં દેખાય છે. એક ફળ બીજી અફળ પણ થાય. તેથી આષાઢાચાર્યની પરે સંદે પડે. અહીં કોઈ શિષ્ય પૂછે છે કે 'શંકા તે સંદેહરૂપ અને આ વિતિગિચ્છા પણ સંદેહરૂપ કહો છો તો એ શો વિશેષપણું છે જેથી ભિન્ન ભિન્ન કહો છો?' એમ પન્યાસજી ગુરુ કહે છે કે. 'શંકા દૂષણ તે દ્રવ્ય ગુણ નિ

...ની શ્રધ્ધા દોષવાળી થાય, માટે અન્ય દર્શનીનો પરિચય ...રે એ પાંચમું દૂષણ છે.

હવે પાંચ ભૂષણ કહે છે:—પ્રથમ સ્થૈર્ય ભૂષણ તે જે શ્રીજિનધર્મને વિષે સ્થિરતા હોય, પણ યુક્તિ કુયુક્તિ સાંભળી ચપળ ચિત્ત કરે નહી તે સ્થૈર્યભૂષણ કહિયે. બીજું પ્રભાવના ભૂષણ તે શ્રીજિનશાસનના અનેક સંઘયાત્રા પૂજા પ્રતિષ્ઠાદિકના મહોત્સવ કરે તે બીજું પ્રભાવના ભૂષણ જાણવું, ત્રીજું ભક્તિ ભૂષણ તે શ્રીજિનશાસન ઉપર ઘણી ભક્તિ રાખે, જેમ કોઇ દરિદ્રી રોગી અપરાધી કલંકી પ્રમુખ દોષનિધાન મહાદુખિયા દીન હીન ભિક્ષાચરાવસ્થા અનુભવતા, એવા દુઃખી પુરૂષને કોઇ ઉપકારી સામર્થ્યવાન પુરૂષે કરૂણા લાવી તેના સર્વ દુઃખ ફેડી મહોટી ધનધાન્ય રાજઋદ્ધિ સમૃદ્ધિએ સહિત કર્યો, હવે તે દરિદ્રી પુરૂષને ઉપકારના કરનાર ઉપર કેવી ભક્તિ હોય તેથી અધિક ભક્તિ દેવ, ગુરૂ, ધર્મ ઉપર રાખે તે ત્રીજું ભક્તિભૂષણ કહિયે. ચોથું ભૂષણ શ્રીજિનશાસનને વિષે કુશળતા. આગમશૈલી યુક્તિ પ્રયુક્તિ હેતુ દૃષ્ટાંત માંહે અતિ નિપુણ એ ભૂષણવંત ક્યાંય ખગાય નહી, જિહાં જાય તિહાં આગમની કુશળતાથી અન્ય દર્શનીમાં જૈનમાર્ગ દીપાવે, કોઇ સ્થાનકે હારે નહી, પરિકર્મિત બુદ્ધિબળે પ્રભુનો માર્ગ દીપાવે, ઘણાને જૈનધર્મ પમાડે તે ચોથું ભૂષણ.

...પાંચમું તીર્થસેવા ભૂષણ તે જે દ્રવ્ય ભાવથી તીર્થની સેવામાં ઉદ્યમી હોય. તિહાં દ્રવ્યથી તીર્થ તે શ્રીસિદ્ધાચલાદિક ... જિહાં તરતાયોગે ઘણા જીવ સિદ્ધિ વર્યા, ઘણા જીવ

કલ્યાણની ભૂમિ, તથા શત્રુંજય ગિરિ ઇત્યાદિ નિર્વાણની ભૂમિ. ત્યાં અ-
નેક અનંતાનંત જીવ સિદ્ધિપદ પામ્યા, તિહાં તે મહાપુરૂષોના
ચરિત્રને બહુ યાદ કરતાં ગુણાનુરાગના યોગથી ઘણા કર્મોની
નિર્જરા થાય, કેમકે ઘણી ત્યાં નિર્જરા તો દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ
એ ચારની અનુકુળતા માફક થાય છે. શુભદ્રવ્યાદિક ચારને
નિમિત્તે પુણ્યની વૃદ્ધિ થાય છે, તેથી જીવ નિકટ્ટાચારી
થાય છે. વળી અશુભ દ્રવ્યાદિક ચારને યોગે સંસારદુઃખની-
દુર્ગતિની વૃદ્ધિ થાય છે, માટે કર્મક્ષય નિમિત્તે દ્રવ્યતીર્થ જાવું.
અને ભાવતીર્થ તે દ્વાદશાંગી અથવા ચતુર્વિધ સંઘ તેની સેવા
ભક્તિ બહુમાન કરતાં આત્મા નિર્મળ થાય, બીજા જીવ ધર્મ
પામે. એ તીર્થસેવા નામે પાંચમું ભૂષણ કહ્યું છે.

હવે આઠ પ્રભાવક કહે છે.

पावयणी धम्मकही, वाई निम्मित्तओ तवस्सीय ॥
[illegible]ज्जा सिद्धो अ कवि, अट्ठेव पभावगा भणिया ॥ १ ॥

અર્થ—પાવયણીકેં૦ પ્રાવચની તે જિનમાર્ગમાં કુશળ[illegible] [illegible]નમાર્ગ દીપાવે, તેથી પ્રભાવક કહીયે. બીજો ધર્મકથામાં [illegible]તિ નિપુણ હોય તે ઘણા દુર્બોધ જીવોને ધર્મ પમાડે, શાસ[illegible] [illegible]ની ઉન્નતિ વધારે, માટે બીજો પ્રભાવક જાણવો. ત્રીજો પ્રભા[illegible] [illegible] વાદી તે એક વાતને સેંકડો વખત થાપે, વળી તેજ વાત[illegible] [illegible]કડો વખત ઉત્થાપે પણ કિહાં ખળાય નહી. પ્રતિજ્ઞા હેતુ દ્રષ્ટા[illegible] [illegible]ક્તિ પ્રયુક્તિમાં નિપુણ, એવા તીક્ષ્ણ બુદ્ધિમાન વાદી સ્યા[illegible] [illegible]દમાં નિપુણ તે રાજદ્વારે બહુ જન સમક્ષ જયપતાકા વરી [illegible] શાસનને દીપાવે. માટે વાદી પ્રભાવક ત્રીજો જાણવો.

મિત્તમાંથી પ્રભાવક તે જે પૂર્વ આમ્નાયના યોગથી ભૂત વિષ્ય વર્તમાન કાળની વાત કહે તે નિમિત્ત કુશળ કોઇ વ અવસરે રાજદરબારાદિકમાં શાસનની ઉન્નતિ કરવા માટે લાભાલાભ ગવેષી નિમિત્ત કહે, સર્વ પ્રાણીને ચમત્કાર પોતાને અનુકૂળ કરે, તે અનુકૂળ થવાથી ધર્મની વૃદ્ધિ શાસન દીપે, એ ચોથો પ્રભાવક જાણવો. પાંચમો તપસ્વી વક તે શ્રી જિનાગમોક્ત વિધિમર્યાદાપૂર્વક તપ કરે, અનેક કઠિણ કર્મની નિર્જરા થાય, આમોસહી પ્રમુખ ની લબ્ધિ ઉપજે, તપસ્યાના મહાત્મ્યથી કૃતિ ઉપદ્રવ દેવ કાદિક સર્વ શમી જાય, ઉપાસના કર્યા વિનાજ દેવતા પો-તાની મેળેજ તેના આશ્રિત થઇ મહીમા વધારે, એવા શક્તિ-વંત તપસ્વી જિહાં વિચરે તિહાં શ્રીજિનશાસન દીપાવે, માટે પ્રભાવક કહિયે. છઠ્ઠો વિદ્યાસંપન્ન પ્રભાવક તે આકાશગામિની પ્રમુખ અનેક વિદ્યાઓ સંપન્ન મહાપુરૂષ કોઇ વિષમ યોગાઓ શ્રી સંઘનો ઉદ્ધાર કરે, વિઘ્ન નિવારે, દુષ્ટદમન કરી સંઘની રક્ષા કરે, શાસનને દીપાવે, ઘણા જીવોને ધર્મ સન્મુખ કરે, માટે પ્રભાવક કહિયે. સાતમો સિદ્ધ પ્રભાવક તે જે પૂર્વ આ-મ્નાયે ગુરૂકૃપાથી પામ્યો અંજનસિદ્ધિ, ચૂર્ણસિદ્ધિ, મંત્રસિદ્ધિ, યંત્રસિદ્ધિ પ્રમુખ અનેકસિદ્ધિસંપન્ન હોય, તે કોઇ વિધર્મતાને યોગે લાભાલાભ દેખી કોઇ અદ્ભુતસિદ્ધિના બળેકરી સંઘના વિઘ્ન દૂર કરે, શાસનની મ્હોટાઈ કરી દેખાડે, માટે પ્રભાવક તે જે જિનધર્મને અજવાળતો ... આઠમો કવિ પ્રભાવક ... વિચક્ષણ સ્વપરશાસ્ત્રવેત્તા કોઇ ...

નોન્નતિકારણે આગના કોઇ નિદાન્ત નિમિત્તે કોઇ મહા ગર્
વાર્ય અનિવાર્યોચિત સુકૃત પ્રશ્ન કરે, જે સાંભળતાંજ પડિ
બોધ તે ચમત્કાર પામી અનુકૂળ થાય, એમ એ પ્રભાવ
ચિંતિત કાર્ય સર્વ કરે, શાસનોન્નતિ કરે, માટે પ્રભાવક જાણવો.
એ આઠ પ્રભાવક કહ્યા.

હવે ૬ આગાર કહે છે. તેમાં પ્રથમ આગાર રાજાભિ
ગેણ એટલે રાજાને આદેશે કાંઇ ધર્મ વિરૂદ્ધ કરવું પડે તે
આગાર, બીજો ગણાભિયોગેણ એટલે ઘણા લોક ન્યાત જ
પ્રમુખના જોરથી વિરૂધ્ધ કરવું પડે તિહાં પ્રતિજ્ઞા ભાંગે ન
તે બીજો આગાર, ત્રીજો બળાભિયોગેણ તે કોઇ મહાબળવ
બળાત્કારે પકડી પરવશ કરી જોરાવરીથી અભક્ષ પ્રમુખ મુ
માં નાખે-ખવરાવે તેથી પ્રતિજ્ઞા ભાંગે નહી તે ત્રીજો આગા
ચોથો દેવાભિયોગેણ તે કોઈ દુષ્ટ દેવ પોતાની દિવ્ય શક્તિ
કરી મનુષ્યની ચેતના વિકળ કરે, અથવા અત્યંત મરણાંત ક
સમસ્ત કુટુંબને આપે તે વિકળતામાં અથવા કષ્ટના મા
રાજવેઠ સમાન કાંઇ વિરૂધ્ધ કરવું પડે તિહાં પ્રતિજ્ઞા ભાં
નહી એ ચોથો આગાર. પાંચમો ગુરૂનિગ્ગહેણં તે માતા પિત
વૃધ્ધભ્રાતા પ્રમુખ સમજાવ્યા ન સમજે અને જો તેમનું કહે
ન કરે તો લોક નિંદા કરે, એમ વિચારી તેમ
કહેવાથકી કાંઇ વિરૂધ્ધ કરવું પડે તે પાંચમો આગાર. છઠ્ઠે
વિત્તિકંતારેણં તે વૃત્તિ કહેતાં આજીવિકા તેહીજ મહોટી કાં
તાર એટલે અટવી એટલે કોઈ પાપોદયથી એવા દ્રવ્યક્ષેત્રા
દિક યોગ મળિ જાય જે થકી આજીવિકાની દુર્લભતા થઇ

...ણુ દિવસ પર્યંત જિહાં સુધી શક્તિ સ્ફુરે, પરિણામે
...હાં સુધી તો ટક્યો રહે, પછી જાણે જે હવે ટકાશે
...એવું દેખે તેવારે કોઈ વિરૂધ્ધ કારણે આજીવિકા કરવી
છઠ્ઠો આગાર જાણવો. એ છએ આગાર તો જે ઉ-
પાળી ન શકે તેને છે, પણ જે દ્રઢ પરિણામી હોય તે
...તે આલંબન લહે, જે મંદ હોય તે લાકડી લઈને ચાલે
...ને કોઇ વિરૂધ્ધ પણ કહે નહીં.

હવે ચાર સદ્દહણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ પરમાર્થ જે
...ર્થ તત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહસ્ય તેનો પરિચય કરે, કેમકે
...જ્ઞાન પામ્યાવિના જે ઉદ્યમ છે તે કષ્ટરૂપ છે. માટે તત્વ-
...ન પરિચય એ પ્રથમ સદ્દહણા કહિયે. બીજી તત્વજ્ઞાની
...ત પરમાર્થના જાણ જે મુનિરાજ તેની સેવા કરે, એવા
...તેને સેવ્યા વિના તત્વપ્રાપ્તિ પણ ન થાય, માટે તત્વજ્ઞાન
સેવના તે બીજી સદ્દહણા જાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની
...ર્શન તે વ્યાપન્ન કે૦ ગયું છે દર્શન જેથકી, એટલે શ્રધ્ધા
...ષ્ટ થયેલા સ્વદર્શની તેની સંગત ન કરવી, હીણાની સંગત
...રતાં સાધુજન પણ હીણા કહેવાય. વાસ્તે દર્શનભ્રષ્ટનો સંગ
...ર્જવો એ ત્રીજી સદ્દહણા જાણવી. ચોથી કુદ્રષ્ટી સંગવર્જન તે
...મિથ્યાત્વી તાપસાદિકની સંગત ન કરે, શાસ્ત્રાભાસે ગાઢ
...કુશાસ્ત્રી માટે ધર્મથી કુસંગીનો સંગ વર્જવો એ ચોથી સદ્-
હણા જાણવી.

હવે છ પ્રકારે જયણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શનીની
... તેના દેવ જે બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ શક્તિ

જાય. ગણુ દિવસ પર્યંત જિહાં સુધી શક્તિ સ્ફુરે, પરિણામ ટકે, તિહાં સુધી તો ટક્યા રહે, પછી જાણે જે હવે ટકાશે નહી એવું દેખે તેવારે કોઈ વિરૂધ્ધ કારણે આજીવિકા કરવી પડે તે છઠ્ઠો આગાર જાણવો. એ છએ આગાર તો જે ઉ-સર્ગે પાળી ન શકે તેને છે, પણ જે દૃઢ પરિણામી હોય તે ાાવાસ્તે આલંબન લહે, જે મંદ હોય તે લાકડી લઇને ચાલે તો તેને કોઇ વિરૂધ્ધ પણ કહે નહી.

હવે ચાર સદ્દહણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ પરમાર્થ જે તત્વાર્થ તત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહસ્ય તેનો પરિચય કરે, કેમકે તત્વજ્ઞાન પામ્યાવિના જે ઉદ્યમ છે તે કષ્ટરૂપ છે. માટે તત્વ-જ્ઞાન પરિચય એ પ્રથમ સદ્દહણા કહિયે. બીજી તત્વજ્ઞાની સકલ પરમાર્થના જાણ જે મુનિરાજ તેની સેવા કરે, એવા મુનિને સેવ્યા વિના તત્વપ્રાપ્તિ પણ ન થાય, માટે તત્વજ્ઞાન ની સેવના તે બીજી સદ્દહણા જાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની વર્જન તે વ્યાપન્ન કેo ગયું છે દર્શન જેથકી, એટલે શ્રધ્ધા ભ્રષ્ટ થયેલા સ્વદર્શની તેની સંગત ન કરવી, હીણાની સોબત કરતાં સાધુજન પણ હીણા કહેવાય. વાસ્તે દર્શનભ્રષ્ટનો સંગ વર્જવો એ ત્રીજીસદ્દહણા જાણવી. ચોથી કુદ્રષ્ટી સંગવર્જન તે મિથ્યાત્વી તાપસાદિકની સંગત ન કરે, રાસભસંગે ગાય કુટાણી માટે ધર્માર્થી કુસંગીનો સંગ વર્જવો એ ચોથી સદ્દ-હણા જાણવી.

...ને ૧૦ પ્રકારે જયણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શનની ...ના વિષ્ણુ મહેશ શક્તિ

જાય. ગણ દિવસ પર્યંત જિહાં સુધી શક્તિ સ્ફુરે, પરિણામ ટકે, તિહાં સુધી તો ટક્યા રહે, પછી જાણે જે હવે ટકાશે નહી એવું દેખે તેવારે કોઈ વિરૂધ્ધ કારણે આજીવિકા કરવી પડે તે છઠ્ઠો આગાર જાણવો. એ છએ આગાર તો જે ઉત્સર્ગે પાળી ન શકે તેને છે, પણ જે દ્રઢ પરિણામી હોય તે શાવાસ્તે આલંબન લહે, જે મંદ હોય તે લાકડી લઇને ચાલે તો તેને કોઇ વિરૂધ્ધ પણ કહે નહી.

હવે ચાર સદ્દહણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ પરમાર્થ જે તત્વાર્થ તત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહસ્ય તેનો પરિચય કરે, કેમકે તત્વજ્ઞાન પામ્યાવિના જે ઉદ્યમ છે તે કષ્ટરૂપ છે. માટે તત્વજ્ઞાન પરિચય એ પ્રથમ સદ્દહણા કહિયે. બીજી તત્વજ્ઞાની સકલ પરમાર્થના જાણ જે મુનિરાજ તેની સેવા કરે, એવા મુનિને સેવ્યા વિના તત્વપ્રાપ્તિ પણ ન થાય, માટે તત્વજ્ઞાનીની સેવના તે બીજી સદ્દહણા જાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની વર્જન તે વ્યાપન્ન કેં૦ ગયું છે દર્શન જેથકી, એટલે શ્રધ્ધા ભ્રષ્ટ થયેલા સ્વદર્શની તેની સંગત ન કરવી, હીણાની સોબત કરતાં સાધુજન પણ હીણો કહેવાય. વાસ્તે દર્શનભ્રષ્ટનો સંગ વર્જવો એ ત્રીજીસદ્દહણા જાણવી. ચોથી કુદ્રષ્ટી સંગવર્જન તે મિથ્યાત્વી તાપસાદિકની સંગત ન કરે, રાસભસંગે ગાય કુટાણી માટે ધર્માર્થી કુસંગીનો સંગ વર્જવો એ ચોથી સદ્દહણા જાણવી.

... જયણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શનની

જાય. ગણુ દિવસ પર્યંત જિહાં સુધી શક્તિ સ્ફુરે, પરિણામ ટકે, તિહાં સુધી તો ટકયા રહે, પછી જાણે જે હવે ટકાશે નહી એવું દેખે તેવારે કોઈ વિરૂધ્ધ કારણે આજીવિકા કરવી પડે તે છઠ્ઠો આગાર જાણવો. એ છએ આગાર તો જે ઉત્સર્ગે પાળી ન શકે તેને છે, પણ જે દ્રઢ પરિણામી હોય તે શાવાસ્તે આલંબન લહે, જે મંદ હોય તે લાકડી લઇને ચાલે તો તેને કોઇ વિરૂધ્ધ પણ કહે નહી.

હવે ચાર સદ્દહણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ પરમાર્થ જે તત્ત્વાર્થ તત્ત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહસ્ય તેનો પરિચય કરે, કેમકે તત્ત્વજ્ઞાન પામ્યાવિના જે ઉદ્યમ છે તે કષ્ટરૂપ છે. માટે તત્ત્વજ્ઞાન પરિચય એ પ્રથમ સદ્દહણા કહિયે. બીજી તત્ત્વજ્ઞાની સકલ પરમાર્થના જાણ જે મુનિરાજ તેની સેવા કરે, એવા મુનિને સેવ્યા વિના તત્ત્વપ્રાપ્તિ પણ ન થાય, માટે તત્ત્વજ્ઞાની ની સેવના તે બીજી સદ્દહણા જાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની વર્જન તે વ્યાપન્ન કેં૦ ગયું છે દર્શન જેથકી, એટલે શ્રધ્ધા ભ્રષ્ટ થયેલા સ્વદર્શની તેની સંગત ન કરવી, હીણાની સોબત કરતાં સાધુજન પણ હીણા કહેવાય. વાસ્તે દર્શનભ્રષ્ટનો સંગ વર્જવો એ ત્રીજીસદ્દહણા જાણવી. ચોથી કુદ્રષ્ટી સંગવર્જન તે મિથ્યાત્વી તાપસાદિકની સંગત ન કરે, રાસભસંગે ગાય કુટાણી માટે ધર્માર્થી કુસંગીનો સંગ વર્જવો એ ચોથી સદ્દહણા જાણવી. ... તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શનની

ા જીવ શાશ્વત-નિત્ય છે, દ્રવ્યથી કિવારે તેનો નાશ નથી એ
નું ઠાણુ. તથા તે પુણ્ય પાપનો કર્ત્તા તે પણ એ જીવજ
એ ત્રીજું ઠાણુ. તથા પુણ્ય પાપનો ભોક્તા તે પણ એ જીવ
તેજ છે તે ચોથું ઠાણુ. તથા નિર્વાણ જે મુક્તિ-સિધ્ધ છે એ
ચમું ઠાણુ. તથા તે મુક્તિ પામવાનો ઉપાય છે તે છઠ્ઠું ઠાણુ.
૭ ઠાણુ વિષેની ચર્ચા દર્શનસિત્તરી પ્રમુખ ગ્રંથથકી
ાણવી. એ ૭ ઠાણુની અપ્રતીત અવિશ્વાસ તે મિથ્યાત્વ
ાણવું. માટે ૭ ઠાણુ રૂડી રીતે સદ્દહવા. આગમરૂચિ ગુરૂપા-
થી ધારવા.

હવે સમ્યકૃત્વની નિર્મળતાને અર્થે દશનો વિનય કરવો તે કહે છે:—૧ અરિહંત તે વિચરતા તીર્થંકર, ૨ જ્યોતિ-સ્વરૂપી સિધ્ધ, ૩ ચૈત્ય જે પ્રભુના દેરાસર, ૪ શ્રુત સિધ્ધાંત, ૫ વિતરાગનો ધર્મ, ૬ મોક્ષ માર્ગના સાધક સાધુ, ૭ પાંચ પ્રકારના આચાર તે પોતે પણ પાળે અને પરને પળાવે તે આચાર્ય, ૮ જે અગ્યાર અંગ પોતે ભણે અને પરને ભણાવે તે ઉપાધ્યાય, ૯ પવયણી તે ચઉદપૂર્વધર, ૧૦ દર્શન જે સમ્યકૃત્વ. એ દશનો વિનય કરવો. એ દશેનો યથાયોગ્યપણે વિનય કરતા થકા સમ્યકૃત્વ અતિ નિર્મળ થાય.

विच्चारं तुह समया, सया सरंताण भव्वजीवाणं ॥
सामिय तुह पसाया, हवेउ समत्त संपत्ति ॥ २५ ॥

અર્થ—સ્વામિન્ તુહસમયા કે૦ તમારા પ્રરૂપ્યા સિધ્ધાંતનો વિચ્ચાર કે૦ વિસ્તાર તેને સયા કે૦ સદાકાળ સરંતાણ કે૦

[illegible]
[illegible] ॥ ৭ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ৮ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ৯ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১০ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১১ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১২ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১৩ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১৪ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১৫ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১৬ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ১৭ ॥
[illegible]

અનુસરતા એવા ભવ્યજીવાણું કે૦ ભવ્ય જીવોને હુંકપસાય
તાહરા પસાયથી સકળ સિધ્ધાંતનો સાર એવું જે સમ્ય
સમ્યકત્વ તેની સંપત્તિ કે૦ પ્રાપ્તિ તે સમ્યક્ પ્રકારે :નિ
ણભાવે હવેઉ કે૦ થાઓ. એ પ્રકરણ કરનારની આશીશ

ઇતિ સમ્યક્ત્વસ્તવ બાલાવબોધ સંપૂર્ણ મગમત.

॥ अथ प्रशस्ति लिख्यते ॥

॥ दोहरा ॥

વહુ વિધિ સમકિત ગુણતણી, પ્રાપતિ આગમ માંહિ;
બાણી નિસુણી સદ્દહે, તસ હો દુરગતિ નાંહિ ॥ ૧ ॥
સુરપતિ સુખ હોવે સુગમ, સુકુલ રાજ ઇક છત્ર;
દુર્લભ નરભવ જગતમે, સમકિત ગુણ સંપત્ત ॥ ૨ ॥
દાન દયા સંયમ ક્રિયા, સમકિત યુત શિવ હેત;
નહિં તો મં ડુકચૂર્ણ પરિ, ભવ બંધન સંકેત ॥ ૩ ॥
વિણુ સમકિત સંયમ ક્રિયા, કરે અનંતી વાર,
પાર ન પાવે, તેહ સુત, આઠભવમેં નિસ્તાર ॥ ૪ ॥
એક સહિત દશ ગુણ વધે, શૂન્ય અંક રહિતાય;
બોધિ યુક્ત ગુણ સવિ ક્રિયા, નહિં તો કષ્ટ કહાય ॥ ૫
પુન્ય ક્રિયા પુરવ ભલી, જિહાં ઉદયાગત સાન,
કલ્યાણક સવિ જિન તણા, તિણુ એ ક્રિયા પરમાન ॥ ૬

અલ્પ મતિ મેં અજ્ઞાન હું, જાનું ન બહુત રહસ્ય;
કૃપા કરી મોપેં કૃતિ, કરજો શુદ્ધ અવશ્ય ॥ ૧૮ ॥
સજ્જન મુજ શિર મોર હે, હું સજ્જનકો દાસ;
સંત કૃપાથી મુજ હુસે, એ સફળો સુપ્રયાસ ॥ ૧૯ ॥
કુમતિ કદાગ્રહ ભ્રમ થકી, વિતથ લખાણું જેહ;
શ્રી સંઘ સાખે મુજ હુજો, મિચ્છાદુક્કડ તેહ ॥ ૨૦ ॥
દુર્લભ ચારૂ અંગમેં, સમકિત એહ અમૂલ;
ભવિજન તસ ઉદ્યમ કરો, જિમ શિવ સુખ અનુકૂલ ॥ ૨૧ ॥

इति श्री सम्यक्त्व स्वरूपस्तव बालावबोध सहित समाप्तः

અલ્પ મતિ મેં અજ્ઞાન હું, જાનું ન બહુત રહસ્ય;
કૃપા કરી મોપેં કૃતિ, કરજો શુદ્ધ અવસ્ય ॥ ૧૮ ॥
સજ્જન મુજ શિર મોર હે, હું સજ્જનકો દાસ;
સંત કૃપાથી મુજ હુસે, એ સફળો સુપ્રયાસ ॥ ૧૯ ॥
કુમતિ કદાગ્રહ ભ્રમ થકી, વિતથ લખાણું જેહ;
શ્રી સંઘ સાખે મુજ હુઓ, મિચ્છદુક્કડ તેહ ॥ ૨૦ ॥
દુર્લભ ગારૂ અંગમેં, સમકિત એહ અમૂલ;
ભવિજન તસ ઉદ્યમ કરો, જિમ શિવ સુખ અનુકૂલ ॥ ૨

इति श्री सम्यक्त्व स्वरूपस्तव बालावबो

सहित समाप्तः

અલ્પ મતિ મેં અજ્ઞાન હું, જાણું ન બહુલ સ્વરૂપ;
કૃપા કરી મોપેં મુનિ, કરજો શુદ્ધ આદરશ ॥ ૧૮ ॥

સજ્જન મુજ શિર મોર છે, હું સજ્જનકો દાસ;
સંત કૃપાથી મુજ હુવે, એ સદ્ગુણ સુપ્રકાશ ॥ ૧૯ ॥

કુમતિ કદાગ્રહ ભ્રમ થકી, વિતથ લખાણું જેહ;
શ્રી સંઘ સાખે મુજ હુજો, મિચ્છાદુક્કડ તેહ ॥ ૨૦ ॥

દુર્લભ ચાર અંગમેં, સમકિત એક અમૂલ;
ભવિજન તસ ઉદ્યમ કરો, જિમ શિવ સુખ અનુકૂલ ॥ ૨૧ ॥

इति श्री सम्यक्त्व स्वरूपस्त
सहित समाप्त

